

Narreja vai saarnamiehiä?

Bill Hicksin ja George Carlinin stand up –komedian yhteiskuntakritiikki

Yhdysvalloissa vuosina 1980 – 1999.

Oulun yliopisto
Historiatieteet
Aate- ja oppihistorian
pro gradu -tutkielma
28. toukokuuta 2013
Jussi Suutari

JOHDANTO	3
Yhdysvallat toisen maailmansodan jälkeen	4
Tutkimustehtävä ja –käsitteet	6
Lähteet, tutkimustilanne ja –kirjallisuus	8
Metodit	9
1. Yhdysvallat ja yhdysvaltalainen huumori	10
1.1 Postmodernin maailman lapset	10
1.2 Presidentit ja politiikka	14
1.3 Amerikkalaisen huumorin lyhyt oppimäärä	18
1.4 Stand up -komedia Yhdysvalloissa	20
2. Bill Hicks – Synkkä saarnamies	27
2.1 Hicksin persoona ja maailmankuva	29
2.2 Hicksin esittämä kritiikki	35
3. George Carlin – Sivusta seuraaja	46
3.1 Sanaleikeistä suunsa puhtaaksi puhumiseen	47
3.2 Vihainen vanha mies	56
Johtopäätökset	64
Lähdeluettelo	69

JOHDANTO

*”When you're born, you get a ticket to the freak show ...
If you're born in America, you get a front-row seat.”¹*

George Carlin

Amerikan Yhdysvallat, maa joka varmasti herättää jonkinlaisen tunnetilan lähes jokaisessa. Mahdollisuuksien maa, *land of the free and the home of the brave*, kuten maan kansallislaulun sanat kuvaavat, on jostain syystä jäänyt suomalaisessa aatehistoriallisessa tutkimuksessa hyvin vähälle huomiolle. Laajan etnisen kirjjon ja maantieteellisen laajuuden huomioonottaen, on ehkä helpompaa lähteä tutkimaan Yhdysvaltoja jonkin yleismaailmallisen ilmiön kautta, kuten esimerkiksi naurun tai huumorin. Nauru on yleisinhimillinen piirre mutta huumori sen sijaan ei. Huumorintaju on jokaisella ihmisellä erilainen ja huumorin muodot ovat hyvin kulttuurisidonnaisia ja avaavatkin sen vuoksi mielenkiintoisen ikkunan Amerikan henkiseen ilmapiiriin, joka vallitsee niin sanotusti kansan syvien rivien keskuudessa. Se miksi olen päättänyt lähteä tarkastelemaan nimenomaan stand up -komiikkaa, johtuu sen rajoittamattomasta luonteesta. Toisin kuin televisiossa tai elokuvissa esitetty huumori, stand up ei yleensä käy läpi niin tiukkaa sensuuria julkaisevan tahon osalta. Se on mielestäni näin ollen rehellisempää ja kuvastaa suuremmin ympäröivää maailmaa, kuin valtakunnan verkossa esitettävä, mahdollisesti taloudellisten intressien sanelema huumori.

Tutkimukseni tarkoituksena on selvittää millä tavalla Yhdysvaltojen yhteiskunnalliset muutokset 1980 – 1990-luvuilla heijastuvat stand up -komiikkaan ja minkälaista kritiikkiä näitä muutoksia kohtaan on mahdollisesti kyseisellä estradilla esitetty. Olen pääasiallisesti rajannut kritiikin kohteet koskettamaan merkittävimpiä historiallisia tapahtumia, poliittista ja kulttuurillista muutosta, sekä sitä millaisena Amerikka ja amerikkalaisuus on nähty näinä vuosikymmeninä.

¹ Sullivan 2010, 220.

Yhdysvallat toisen maailmansodan jälkeen

Yhdysvallat on suhteellisen lyhyen valtiollisen historiansa aikana käynyt läpi suuria mullistuksia. Se on 4. heinäkuuta vuonna 1776 annetun itsenäisyysjulistuksen jälkeen noussut 1900-luvulla suurimmaksi talous- ja sotilasmahdiksi maailmassa ja onnistunut luomaan itselleen niin rakkaita ystäviä, kuin katkeria vihamiehiäkin ympäri maailman. Toisen maailmansodan jälkeen Yhdysvallat ajautui kylmään sotaan Neuvostoliiton kanssa, vaikka presidentti Franklin D. Roosevelt (1933 – 1945) uskoi sodan loputtua yhteiseloon Stalinin kanssa ja yleismaailmallisempaan politiikkaan. McCarthyismi ja 1947 Harry S. Trumanin julistama Trumanin oppi kuitenkin ajoivat maan politiikan toisenlaiseen suuntaan ja kommunisminpelko jarrutti auttamatta sosiaalisia reformeja.² Taloudellisesti Amerikka kukoisti. 1940-luvun puolivälissä Yhdysvallat tuotti puolet koko maailman teollisuustuotteista ja sen bruttokansantuote oli kaksi kertaa niin suuri, kuin viiden seuraavaksi rikkaimman maan. Alueelliset erot olivat kuitenkin hyvin merkittäviä Yhdysvaltojen sisällä ja eteläiset osavaltiot eivät olleet samalla tasolla kehityksessä pohjoisten kanssa.³

1950-luvulla amerikkalainen yhteiskunta alkoi muuttua nopeasti. Muuttoliike maan sisällä vaikutti voimakkaasti väestörakenteeseen, sekä myös poliittisiin voimasuhteisiin. Läpi Yhdysvaltojen historian suurin muuttovirta on kohdistunut itärannikolta länteen. 1950-luvulle tultaessa Kalifornia nousi toiseksi väkirikkaimmaksi osavaltioksi, mikä vaalitivasta johtuen osaltaan selittää esimerkiksi Richard Nixonin nopeaa nousua poliittiseen eliittiin. Toinen merkittävä sodanjälkeinen muuttovirta suuntasi köyhistä eteläisistä osavaltioista länteen ja pohjoiseen. Merkittävän osan tästä liikkeestä muodosti maan afroamerikkalainen väestö. Afroamerikkalaisten muuttaessa keskikaupunkiin, valkoihoinen väestö suuntasi lähiöihin ja veti työpaikat mennessään, jonka seurauksena alkoi keskikaupunkialueille muodostua köyhiä ghettoja.⁴ Valkokaulus-työläisten määrä lisääntyi ja teknologian kehittyminen ja koulutus edesauttoivat taloutta, joka puolestaan heijastui suoraan ihmisten kulutusmahdollisuuksiin. Uudenlaisen kuluttajan syntyminen ei ainoastaan kiihdyttänyt talouden nopeaa kasvua 1950-luvulla, vaan määritteli myös uudenlaisen amerikkalaisen

2 Chafe 2009, 154 – 155.

3 Levine & Papatiriu 2005, 13 – 14.

4 Levine & Papatiriu 2005, 14 – 15.

elämäntavan, jossa ostoskeskukset, ravintolat ja teatterit syrjäyttivät vapaa-ajanvietossa kirjojen lukemisen ja itsenäisen luovan toiminnan.⁵

Toisen maailmansodan yhdistämä kansakunta pirstaloitui kuitenkin 1960-luvulla. Eskaloituva Vietnamin sota ja siihen liittyvä rauhanliike kotimaassa, sekä kansalaisoikeustaistelu feministiliikkeiden ja militanttien mustien järjestöjen toimesta, alkoi yhä voimakkaammin jakaa kansaa.⁶ Kasvava sekulaari humanismi, hipit, vasemmisto- ja feministiradikaalit, sekä homoseksuaalisen liikkeen nousu saivat perinteisempiä arvoja kannattavat amerikkalaiset varpailleen.⁷ John F. Kennedy (1961 – 1963) ja hänen kuoltuaan presidentiksi noussut Lyndon B. Johnson (1963 – 1969) ajoivat suurimpia sisäpoliittisia muutoksia sitten Rooseveltin New Dealin. Vanhusten terveydenhuolto, nuorten koulutus, vuokrasäännöstely ja työkoulutus työttömille saivat tuekseen uuden lainsäädännön. Tämä Johnsonin sosiaaliin uudistuksiin tähtäävä Great Society -ohjelma söi kuitenkin uskottavuutta kommunisminvastaiselta sodalta ja päinvastoin.⁸

Liberaalin ja myrskyisän 1960-luvun jälkeen seuraavakaan vuosikymmen ei alkanut ruusuisissa merkeissä Yhdysvaltojen kannalta. Presidentti Richard Nixon (1969 – 1974) ja Watergate-skandaali, maan sisäinen hajaannus ja alavireinen talous olivat vain bensaa uuden konservatiivisen oikeiston liekkeihin. Yhtenäisyyttä haluttiin nyt rakentaa perinteiden kautta ja varsinkin kristillisten perinteiden. Edellisen vuosikymmenen sosiaaliset uudistukset ja ankara verotus saivat ihmiset tuntemaan, että valtio puuttui liikaa heidän asioihinsa.⁹ Jopa demokraattipresidentti Jimmy Carter (1977 – 1981) uskoi, ettei julkinen valta pysty ratkaisemaan Amerikan ongelmia.¹⁰

Vuonna 1980 Yhdysvaltojen presidentiksi valittiin Ronald Reagan (1981 – 1989). Entinen näyttelijä, joka oli hionut puhujan lahjojaan General Electricin myyntimiehenä, aikoi laittaa maan talouden kuriin, kiristää taistelua kommunismia vastaan ja palauttaa Yhdysvaltojen suuruuden. Kolmena ensimmäisenä vuotenaan presidenttinä Reagan lisäsi puolustusmenoja lähes 40% ja verohelpotuksin vähensi

5 Chafe 2009, 180.

6 Chafe 2009, 213.

7 Ruotsila 2008, 91.

8 Chafe 2009, 212 – 214.

9 Chafe 2009, 236 – 238.

10 Chafe 2009, 237.

verotulojen määrää 23%.¹¹ Kahden kautensa aikana Reagan onnistui jollain tavalla palauttamaan amerikkalaisten uskon omaan maahansa ja sen suuruuteen. Moniin käytännöllisimpiin ongelmiin, kuten esimerkiksi rotukysymyksiin, AIDSiin, terveydenhuoltoon tai köyhien asioihin hänen hallintonsa ei juuri tarjonnut vastauksia.¹² Yhdysvallat sai vielä neljäksi vuodeksi republikaanipresidentin, kun George Herbert Walker Bush (1989 – 1993) valittiin Reaganin vanavedessä presidentiksi 1988.

1990-luvulla amerikkalainen yhteiskunta koki lähes yhtä merkittävän kulttuurillisen hajaannuksen aikakauden kuin 1960-luvulla. Maahanmuutto kasvoi merkittävästi, jopa kymmenkertaiseksi verrattuna 1930 – 1950-lukuihin, ja rotukysymykset sen myötä. Uusi oikeisto ja sekulaarit humanistit jatkoivat kiistakapulan vetoa maan moraalisisista kysymyksistä ja kasvavat tuloerot jakoivat maata yhä selvemmin taloudellisiin luokkiin.¹³ 1992 pidetyissä presidentinvaaleissa yhdysvaltalaiset valitsivat maan uudeksi johtajaksi demokraattipuolueen Bill Clintonin (1993 – 2001). Clinton jatkoi Valkoisessa talossa vielä toisen kauden, joten Yhdysvallat päätti vuosituhannen hänen komennossaan. 1990-luvulla kommunismin vastainen sota vaihtui terrorisminvastaiseen sotaan ja 1990 alkanut Persianlahden sota lisäsi lähi-idän alueen Amerika-vastaisuutta. Yhdysvallat sai uuden arkkivihollisen Osama Bin Ladenista ja hänen johtamastaan al-Qaida -terroristijärjestöstä. Yhdysvaltojen talous parani merkittävästi 1990-luvulla, osittain internetin ympärille rakentuvien uusien yritysten ansiosta, mutta kaikki eivät tästä talousnosteesta päässeet nauttimaan.¹⁴

Tutkimustehtävä ja -käsitteet

Tarkoitukseni on tutkia millä tavalla amerikkalaisen yhteiskunnan muutokset näkyivät maan stand up -koomikoiden huumorissa ja millaista yhteiskunnallista kritiikkiä heidän osaltaan tuli julki 1980 – 1990-luvuilla. Kritiikin kohteiden osalta olen pyrkinyt tarkastelemaan erityisesti yhteiskunnan sosiaalisia rakenteita taloudellisten, poliittisten ja kulttuurillisten ilmiöiden kontekstissa, ilman sukupuolista tai etnistä rajaamista. En siis ole kiinnittänyt erityisesti huomiota rotu- tai sukupuolikysymyksiin,

11 Chafe 2009, 240 – 243.

12 Chafe 2009, 259 – 260.

13 Chafe 2009, 280 – 281.

14 Nye & Johansen 2007, 124 – 125.

vaan pyrkinyt ennemmin kohti yleisamerikkalaista kontekstia. Tutkimuksessani keskityn tarkastelemaan pääasiallisesti kahta koomikkoa, George Carlinia, jonka ura alkoi jo ennen tarkasteltavaa ajanjaksoa, sekä Bill Hicksiä, jonka uran alku ja loppu ajoittuvat tarkasteltavan ajanjakson sisään. Syy siihen miksi juuri Carlin ja Hicks valikoituivat tutkittaviksi koomikoiksi, johtuu heidän vaikutuksestaan ja merkityksestään stand up –komedialle. Lisäksi nämä kaksi herraa erottuvat aikakauden koomikoista juuri tiukan kritiikkinsä takia ja heidän valikoiminen päätutkimuskohteiksi helpotti tutkimuksen rajaamista. Käyn lyhyesti läpi myös hieman muiden koomikoiden materiaalia kontekstin ja vertailun vuoksi. Stand up -komedia saattaa tuntua merkityksettömältä historiallisena lähteenä, sitä kuitenkin olematta. Yhdysvaltalaisen populaarikulttuurin ja huumorin tutkijan Lawrence E. Mintzin mukaan, stand up on kiistatta vanhin, yleismaallisin ja yksinkertaisin huumorin laji, poissuljettuna täysin spontaani sosiaalinen vitsailu ja kiusanteko. Mintz pitää stand up -komediaa aliarvostettuna mutta täysin validina sosiaalisten ja kulttuurillisten ilmiöiden tutkimuskohteena, joka pystyy paljastamaan meille yhteisön arvoja, asenteita ja tärkeiksi koettuja asioita.¹⁵ Myös Henk Driessen perustelee huumorin tutkimista historiassa sillä, että se kykenee paljastamaan meille syvällisesti kulttuurillisia ja yhteisöllisiä näkökulmia ihmisten ajatuksista ja tunteista.¹⁶

1980-luvulla Yhdysvalloissa ajettiin voimakkaasti hyvinvointivaltiota alas ja konservatiivisemmat arvot nousivat takaisin suosioon. Juppi-kulttuuri ja taloudellinen henkilökohtainen menestys nousivat tärkeiksi tekijöiksi. Televisiolta ja elokuvilta odotettiin yhä enemmän puhtaita viihdearvoja ja niitä käytettiin ehkä voimakkaammin eskapismiin taloudellisesti vaikeina aikoina kuin aikaisemmin. Massakulttuuri, varsinkin nuorison keskuudessa, koki valtavan nousun vuosikymmenen alussa aloittaneen Music Television -kanavan myötä. Nämä muutokset huomioiden aion tarkastella samaan aikaan tehtyjä stand up -esityksiä. Millä tavalla aikalaiset kokivat kulttuurilliset ja poliittiset muutokset? Pelkästään koomikoiden esittämät vitsit eivät mielestäni paljasta kaikkea. Myös se millaiset esiintyjät nousivat suosioon ja millaisella materiaalilla, kuvastaa mielestäni yhteiskunnan arvoja ja asenteita. Jos muutoksia pidettiin suotavina ja amerikkalaiselle kulttuurille hyvinä, on oletettavaa, etteivät sitä

¹⁵ Mintz 1988, 85.

¹⁶ Cultural history of humor 1997, Humor, laughter and the field: Reflections from anthropology. Henk Driessen, 222.

kritisoivat koomikot varmasti saaneet kovin suurta huomiota ja menestystä. Ajallisesti on mielestäni luontevaa lopettaa vuosituhannen vaihteeseen, varsinkin kun syyskuun 11. päivän tapahtumat vuonna 2001 järjestyivät koko amerikkalaista yhteiskuntaa perusteita myöten.

Stand up -komedia on huomattavasti vähemmän tutkittu kulttuurillisen ilmaisun ala, kuin esimerkiksi televisio tai elokuvat. Huumori sinänsä on mielenkiintoinen tekijä, sillä se millaisista asioista vitsaillaan ja mitä pidetään hauskana, kuvastaa hyvin voimakkaasti yksilöllisten mieltymysten lisäksi syväluotaavia yhteiskunnallisia arvoja.¹⁷ Myös Daniel Wickberg puolustaa huumorin tutkimista sosiokulttuurillisena ja historiallisena ilmiönä. Aatehistoriallisesti merkittävät teemat ovat perinteisesti Wickbergin mukaan nousseet sellaisista teemoista kuin sosiaalinen muutos, poliittinen kulttuuri tai oppineisuus, mutta yhä enenevässä määrin, hän huomauttaa, tutkimusta tehdään aina vain yksityiskohtaisimmista ilmiöistä.¹⁸ Henkilökohtaisesti historioitsijana voin allekirjoittaa Wickbergin näkemyksen. Suuret teemat tulevat sitä syvemmin ymmärretyiksi, mitä enemmän niitä tarkastellaan yksityiskohtaisista näkökulmista.

Tutkimustilanne ja -kirjallisuus

Tutkimukseni aihe on melko ainutlaatuinen. Suomalaista aatehistoriallista, tai edes historiallista tutkimusta stand up -komiikasta ei juuri löydy. Yhtenä harvoista esimerkeistä mainittakoon Maritta Vennon Pro Gradu *Stand up –komedia sananvapauden palveluksessa*, jossa käsitellään myös ilmiön itsensä syntyä. Suomalainen stand up on niin uusi ilmiö, että sen historian tutkimusta ei ole vielä varmasti mielletty kovin aiheelliseksi. Yhdysvaltalainen stand up on ilmiönä vanhempi ja se onkin saanut jonkin verran huomiota maan omien historioitsijoiden keskuudessa, tosin yleensä osana laajempaa näkökulmaa huumoriin.¹⁹ Suomalaisessa historian tutkimuksessa työtäni voitaisiin pitää urauurtavana. Tästä syystä suurin osa käyttämästäni tutkimuskirjallisuudesta on englanninkielistä. Yhdysvaltojen historiaan

17 Kuipers 2008, 361.

18 Wickberg 1998, 11.

19 Kts. esimerkiksi Dudden 1987, Peterson 2008 ja Wenzel 2008.

liittyviä teoksia löytyy suomenkielisenä, kuten myös yksittäisten koomikoiden elämäkertoja. Yleisteoksia Yhdysvaltojen historiasta olen yrittänyt, ja onnistunutkin, löytämään hieman erilaisista lähtökohdista. Hyvin mielenkiintoinen teos oli myös Stanfordin Yliopiston tiloissa toimivan Hoover instituutin²⁰ julkaisema ja Peter Duignanin sekä Alvin Rabushkan toimittama teos *The United States in the 1980s*, joka on 1980 julkaistu katsaus tulevaan. Kirjoittajina teoksessa ovat muun muassa Milton Friedman ja Alan Greenspan.

Päälähteenä olen käyttänyt George Carlinin osalta tallenteita esityksistä jotka ovat osa HBO specials –sarjaa: Carlin at Carnegie (1982), Carlin on Campus (1984), Playin’ with Tour Head (1986), What Am I Doing in New Jersey (1988), Doin’ It Again (1990), Jammin’ in New York (1992) Back in Town (1996), ja You Are All Diseased (1999). Bill Hicksin osalta lähteenä olen käyttänyt seuraavia videotallenteita: Sane Man (1989), One Night Stand (1991), Relentless (1992) ja Revelations (1993). Kumpikin koomikko julkaisi myös useita äänitallenteita, niin sanottuja komedia-albumeita, mutta olen jättänyt ne päälähteideni ulkopuolelle, sillä niiden luonne on hieman toisenlainen kuin oikean esityksen. Vaikka suuri osa albumien materiaalista on nauhoitettu live-esiintymisissä, on sitä yleensä editoitu enemmän kuin videotallenteiden osalla.

Metodit

Olen pyrkinyt systemaattisesti ja objektiivisesti lähestymään tutkittavaa ajanjaksoa ja sen yhteiskunnallisia muutoksia merkittävimmiksi katsomieni historiallisten tapahtumien kautta. Vertailemalla tapahtuneita muutoksia ja lähdeaineistosta löytyvää, niihin kohdistuvaa kritiikkiä, olen muodostanut kysymyksen ja vastauksen logiikkaa käyttämällä kuvan siitä, millaisena tutkimuskohteeni ovat yhteiskuntansa nähneet. Esiintyvän kritiikin kontekstualisointi on ratkaisevassa osassa onnistuneen johtopäätöksen teossa. Ilmiön syyt tai kritiikin esiintyminen eivät selity pelkästään itsestään selvien tekijöiden kautta, vaan relevantin analyysin kannalta on merkittävää selvittää laajemmat syy-yhteydet niiden takana.

20 Hoover instituutio on tunnettu konservatiivisuudestaan ja pitää vapaata yrittämistä ja minimaalista valtion roolia yhdysvaltalaisen elämäntavan kulmakivinä.

1. Yhdysvallat ja yhdysvaltalainen huumori

Johdannossa käsittelin jo lyhyesti merkittävimpiä yhteiskunnallisia muutoksia Yhdysvalloissa toisen maailmansodan jälkeen. 1980 – 90 -luvuilla merkittävimmät poliittiset muutokset olivat varmasti Neuvostoliiton romahtaminen ja kansainvälisen terrorismin nousu. Kongressille maaliskuussa 1947 pitämässään puheessa silloinen presidentti Harry S. Truman julisti, että Yhdysvallat tulee vastustamaan totalitarismia ja tukemaan demokratiaa, sekä kaikkia vapaita kansoja, jotka vastustavat aseellisten vähemmistöjen pyrkimyksiä alistaa nämä kansat tai painostaa niitä ulkoapäin.²¹ Tämä Trumanin oppina tunnettu doktriini oli alun perin suunnattu kommunismin leviävää uhkaa vastaan, mutta mielestäni sitä on tehokkaasti sovellettu myös terrorismin vastaisessa sodassa. Yhdysvaltojen hegemonia on viimeiset vuosikymmenet ollut ehdoton. Se on voinut kansainvälisillä areenoilla toimia oikeastaan oman päänsä mukaan, ilman että mikään virallinen taho on maan toimiin voinut millään lailla puuttua. Nopeasti ja voimakkaasti leviävä amerikkalainen massakulttuuri on levittäytynyt ympäri maailman yhtä tehokkaasti kuin maan aseelliset voimat. Tämä amerikkalainen ekspansio on voittanut puolelleen joidenkin ihmisten sydämet ja mielet, mutta luonut myös katkeria vihollisia. Sisäpoliittisesti valtion roolia on pyritty rajoittamaan ja suuryritysten merkitys on kasvanut. Poliittisessa päätöksenteossa lobbaaminen on kasvattanut merkitystään ja monet kansalaisjärjestöt nousseet merkittäviksi poliittisiksi tekijöiksi.²²

1.1 Postmodernin maailman lapset

Kulttuuri käsitteenä on valtava ja vaatii itsessään jo hieman tarkennusta ja rajausta. Ensinnäkään ei ole olemassa mitään yhtenäistä amerikkalaista kulttuuriperinnettä, vaan paikalliset erot ovat valtavia. Seppo Tammisen mukaan Yhdysvalloista voi löytää noin 6 – 14 erilaista kulttuurialuetta, kuten esimerkiksi Sivistyneen Uuden-Englannin,

21 Levine & Papasotiriou 2005, 20.

22 Kts. esimerkiksi Chafe 2009.

konservatiiviset suuret tasangot ja inhotut New York ja Washington D.C.²³ Toiseksi kulttuuri voidaan jakaa korkea- ja populaarikulttuuriin ja koska tutkimusaiheeni hyvin selvästi kuuluu jälkimmäiseen, keskityn tässäkin osiossa nimenomaisesti populaarikulttuurin tarkasteluun. Stand up -komiikka on hyvin kiinteässä suhteessa musiikkiin ja televisioon, siksi pääasiallisesti kiinnitänkin huomioni näihin kahteen tekijään tarkastellessani Yhdysvaltojen kulttuurillisia muutoksia 1980 – 90 -luvulla

Yhdysvallat oli ajautunut 1980-luvun alkaessa eräänlaiseen huonon itsetunnon tilaan, jossa ihmiset kokivat maansa hajaantuneeksi ja mahtinsa menettäneeksi. Kansakunta oli voimakkaasti pirstaloitunut 1960 ja 1970-lukujen kansalaisoikeustaistelun seurauksena ja sen taistelun keulakuvien, kuten John F. Kennedyn, Robert Kennedyn ja Martin Luther Kingin salamurhat olivat varmasti vieneet kansalaisilta uskoa sosiaalisiin uudistuksiin ja yhtenäisyyteen, kuten myös Watergate-skandaali jokapäiväiseen politiikkaan. Lisäksi kasvava budjettivaje ja teollisuuden heikko tilanne pakottivat ihmiset yhä enemmän ajattelemaan vain itseään. 1950-luvulla syntynyt uudenlainen amerikkalainen, amerikkalainen kuluttaja, sai kulttuurisen kentän hajaannuksen myötä kuitenkin yhä enemmän vaihtoehtoisia pienryhmiä joihin samaistua ja joiden pohjalle rakentaa omaa identiteettiään. Uudistusten epäonnistuttua alettiin yhtenäisyyttä ja itsetuntoa rakentaa perinteisiin nojaten.

Muutosta ja ilmiöitä, jotka Yhdysvalloissa tapahtuivat, ei tyhjentävästi voi selittää tai ymmärtää ilman laajempaa kontekstia mitä maailmanlaajuisesti tapahtui samaan aikaan. Norman F. Cantor esittää teoksessaan *The American Century – Varieties of culture in modern times*, että uuden postmodernin ajan maailmankuvan taustalla ovat voimakkaimmin vaikuttaneet kolme teknologista innovaatiota: bioteknologia, tietokoneet ja satelliitteihin perustuva tiedonvälitys. Vuodesta 1953 Francis Crickin ja James Watsonin selvitettyä DNA-molekyylin rakenteen, Cantorin mukaan ihmisen ainutlaatuinen rooli luomakunnan kruununa on kutistunut luomakunnan oikuksi.

23 Tamminen 2000, 85 – 90.

Yksilön merkitys ja voima ovat hänen mukaansa vähentyneet niin biomekaniikan kuin tietokoneidenkin kehittymisen myötä ja hän siteeraakin Nobel-palkittua Jacques Monod'a (1910 – 1976)²⁴, joka puhui halveksien ihmiskeskeiseen illuusioon uskojista ja siitä kuinka ihmiskunta on vailla kohtaloa tai velvollisuuksia.²⁵ Samaa ihmisen merkityksettömyyttä ja pienuutta Cantor katsoo globaalin tiedonvälityksenkin edesauttaneen, eikä pelkästään toimineen välittäjänä viihteelle, vaan myös monikansallisille yrityksille, jotka käyttävät teknologiaa globaalissa kaupankäynnissä.²⁶ Pitää paikkansa että tiedon lisääntyminen ja sen helpompi saatavuus tietoteknisten apuvälineiden kautta, on vähentänyt yksittäisten asiantuntijoiden merkitystä ja varmasti ne ovat myös luoneet ihmiselle kuvaa siitä, että he ovat vain häviävän pieni osanen suuressa globaalissa, tai jopa universaalissa kokonaisuudessa. Kehittyvän teknologian ja sitä kautta lisääntyneen informaation vaikutus näkyy myös hyvin median ja markkinoiden käyttäytymisessä ja tarjonnassa. Tiedon välityksen monet kanavat ja edullisuus loivat aivan uudenlaisia strategioita. Enää ei ollut tarpeellista yrittää saavuttaa mahdollisimman suurta joukkoa ihmisiä kerralla, vaan tarjonta niin mainonnassa kuin viihteessäkin voitiin räätälöidä pienemmille kuluttajaryhmille. Televisiossa tämä tarkoitti muun muassa omia teemakanavia, kuten esimerkiksi VH1 tai Comedy Central ja mainonnassa ja tuotekehittelyssä erilaisten mielikuvien tai makujen luomista eri kuluttajaryhmille.²⁷

1990-luvulla amerikkalainen yhteiskunta oli jopa hajanaisempi kuin 1960-luvulla. Jatkuvasti kasvava maahanmuutto vaikutti voimakkaasti etnisten vähemmistöjen kasvuun ja osaltaan nosti myös rotukysymykset uudelleen päivänvaloon. Vaikka talous 1990-luvulla kasvoi voimakkaasti, vaikutti se erityisesti parempiosaisiin ja tuloerot ja sen myötä myös luokkaerot kasvoivat merkittävästi entisestään. Teollisten työpaikkojen edelleen siirtyessä ulkomaille, yhä useampi amerikkalainen oli pakotettu työskentelemään minimipalkkaa maksavilla palvelualoilla ja keskiluokan merkitys maan henkisenä selkärankana oli uhattuna yksinhuoltajaperheiden lisääntyessä. Hajanainen kansakunta kiisteli uskonnon politisoitumisen seurauksena esille nousseista

²⁴ Jacques Lucien Monod (1910 – 1976) oli ranskalainen biokemisti, joka voitti fysiologian ja lääketieteen Nobel-palkinnon 1965 yhdessä Francois Jacobin ja André Lwoffin kanssa. Teoksessaan *Chance and necessity* (1970) hän väitti elämän ja evoluution olevan täysin sattumanvaraisia ilmiöitä.
www.britannica.com (14.1.2013)

²⁵ Cantor 1998, 425 – 427.

²⁶ Cantor 1998, 428.

²⁷ Marc 1997, 188.

asioista, kuten evoluution opetuksesta ja rukoilemisesta kouluissa, sekä aborttikysymyksestä. Valtiotieteilijä Zbigniew Brzezinski kirjoittikin vuonna 1993 lähes kaikkien perustavanlaatuisen arvojen romahtamisen uhkaavan amerikkalaista sivilisaatiota.²⁸

1.2 Presidentit ja politiikka

Vuonna 1980 julkaistussa Hoover Instituution katsauksessa tulevaan vuosikymmeneen, politiikan tutkijat Everett Carl Ladd Jr. ja Seymour Martin Lipset arvioivat poliittisten jännitteiden kääntyvän yhä enemmän konservatiiviseen suuntaan. Kansainvälinen taloudellinen ja poliittinen kehitys, sekä 1970-luvulla ilmenneet mielipiteet korkeasta verotuksesta, asevoimien vahvistamisesta ja hienoiset voitot konservatiiveille esimerkiksi vuoden 1978 vaaleissa, osoittivat Laddin ja Lipsetin mielestä siihen suuntaan, että Yhdysvalloissa tulisi 1980-luvullakin vahvistumaan konservatiivisten arvojen nousu.²⁹ 1970-lukua väritti muun muassa Nixonin Watergate-skandaali, taloudellinen taantuma ja uusi oikeisto, joka haki kansallista yhtenäisyyttä perinteiden kautta, sekä demokraatti presidentti Jimmy Carter, joka ei myöskään uskonut maan hallituksen voivan ratkaista kansallisia ongelmia ja jonka hallintoa osa humoristeista piti ”takapajuisina juntteina”.³⁰ Carter kuitenkin ohjasi maansa uudelle vuosikymmenelle ja tammikuun 21. päivänä 1980 pitämässään Kansakunnan tila – puheessaan nostaa sen hetken tärkeimmiksi asioiksi Iranissa käynnissä olleen panttivanki-draaman, jossa vangittuna oli Yhdysvaltojen kansalaisia, sekä Neuvostoliiton muodostaman uhan, Afganistanin miehityksen muodossa.³¹

Carterin loppusuoralla ollutta presidenttiyttä mielenkiintoisempi asia oli hänen seuraajansa valinta vuoden 1980 lopulla käydyissä vaaleissa. Carteria vastaan asettui republikaani-puolueen Ronald Reagan, joka oli entinen b-luokan Hollywood näyttelijä, General Electric Companyn myyntimies, Kalifornian kuvernööri ja vielä 1940- ja 50-luvuilla liberaali demokraatti. Innostavana ja hauskana puhujana hän oli Carterin täydellinen vastakohta ja hänellä oli selvä ratkaisu maan ongelmiin: ”A recession, is

²⁸ Chafe 2009, 280 – 284.

²⁹ Ladd & Lipset 1980, 51 – 52.

³⁰ Chafe 2009, 236 – 238; Dudden 1987, 71.

³¹ <http://www.gutenberg.org/cache/epub/5050/pg5050.html> 17.1.2013

when your neighbor loses his job, and a depression is when you lose yours ... and recovery is when Jimmy Carter loses his.”³² Reagan voitti vastustajansa helposti ja julisti virkaanastujaispuheessaan 1981, ettei hallitus ole ratkaisu Amerikan ongelmiin, vaan on itse ongelma.³³

Reaganin menestyksen taustalla vaikutti erityisesti kolme tekijää: 1970-luvun puolivälissä virinnyt uusi isänmaallisuus, talouden tila, joka inflaation kautta vaikutti palkkojen kasvuun, joka taas puolestaan nosti amerikkalaisten veroluokkaa, sekä uskonnon tuleminen mukaan politiikkaan. Eikä Reagan ollut ainoa joka oli toisen maailmansodan jälkeisten demokraatti-vuosiensa jälkeen muuttanut konservatiivisemmaksi, vaan myös perinteisesti demokraatteja tukeneet ja politiikasta irtisanoutuneet kristilliset tahot olivat kääntyneet kohti republikaaneja ja perinteisimpiä arvoja. 1960 – 70-lukujen kansalaisyhteiskuntaistelu oli vaikuttanut kristittyihin järjestöihin aktivoivalla tavalla ja 1980-luvulla syntyikin Yhdysvaltoihin uusi poliittinen kristillinen oikeisto. Myös laajentuneet mediamarkkinat edesauttoivat heidän sanomansa esille tuomista ja varsinkin saarnaaja Jerry Falwellin 1979 perustama Moral Majority –järjestö oli aktiivinen tv-mainosten julkaisija.³⁴

Politiikassa Reaganin fokus kohdistui asevoimien vahvistamiseen, tiukempaan kommunismin vastustamiseen ja amerikkalaisen markkinatalouden ja kilpailun pirstomiseen.³⁵ Lupaamansa verohelpotukset kansalaisille ja puolustusmenojen nopea kasvu aiheuttivat pahan alijäämän valtiontalouteen ja vaikka Reagan supisti menoja karsimalla muun muassa sosiaaliselta sektorilta ja terveydenhuollosta, joutui Yhdysvallat ottamaan hänen kahden presidenttikautensa aikana enemmän lainaa kuin kaikkien aikaisempien presidenttien aikana yhteensä. Hän myös toteutti lupastaan lisätä amerikkalaisten itsemääräämisoikeutta ja vapauttaa heidät liittovaltion ikeestä, vapauttamalla usean eri sektorin liittovaltion sääntelystä vapaalle kilpailulle.³⁶ Vuonna 1984 ”Mr. America” ratsasti suvereenisti toiselle kaudelle julistamalla positiivista sanomaansa maan parempaan tulevaisuuteen, ja osittain jopa jättämällä päinvastaista

³² Chafe 2009, 239 – 242.

³³ Levine & Papasitiriou 2005, 192.

³⁴ Levine & Papasitiriou 2005, 189 – 191.

³⁵ Chafe 2009, 242.

³⁶ Levine & Papasitiriou 2005, 192 – 193.

osoittaneet todisteet huomiotta.³⁷ Massiivinen panostus kommunisminvastaiseen taisteluun ja asevoimiin velkaannutti maan pahasti ja teki siitä riippuvaisen ulkomaisista sijoittajista. Teollisuuden työpaikkojen karatessa ulkomaille, yhä useampi amerikkalainen oli pakotettu matalapalkka-aloille ja tämä vaikutti erityisesti vähemmistöihin ja naisiin. Tuloerot kasvoivat ja kansakunta jakautui entistä voimakkaammin tuloerojen perusteella. Talouden ja kansallisen itsetunnon varjossa, Reaganin hallinto jätti vähemmälle huomiolle esimerkiksi yhä pahenevan AIDS-ongelman ja ympäristönsuojelulliset asiat, joista muistutuksen kansalle antoi Three Mile Islandin ja Tsernobylin ydinvoimalaonnettomuudet, ilmaston lämpeneminen, otsonikato ja jäätiköiden sulaminen. Valitettavasti ilmeisen fundamentalistinen kristitty sisäministeri James Watt piti näitä vähäpätöisinä asioina Kristuksen toisen tulemisen rinnalla.³⁸

Lähestyttäessä 1980-luvun loppua Reagan ryvetyi Iran-Contra –skandaalissa, jossa Iranin kanssa tehdyistä asekaupoista saatuja varoja siirrettiin lainvastaisesti kansallisen turvallisuusneuvoston kautta contra-sisseille, jotka taistelivat Nicaraguan vasemmistolaista sandinistahallitusta vastaan.³⁹ Skandaali ei kuitenkaan vaikuttanut merkittävästi Reaganin suosioon, eikä hänen varapresidenttinsä George Herbert Walker Bushin valintaan maan seuraavaksi presidentiksi vuoden 1988 vaaleissa, vaikka hän todistetusti, ja vastoin omia väitteitään, oli täysin tietoinen operaatiosta.⁴⁰

Bush oli toiminut ennen valintaansa presidentiksi kongressissa, republikaani puolueen ja C.I.A.:n johtajana, sekä suurlähettiläänä Kiinassa, eikä hänen vastustajallaan liberaalilla demokraatilla, Michael Dukakisilla ollut mitään mahdollisuuksia. Maailmanpoliittinen järjestys mullistui merkittävästi Bushin kaudella Berliinin muurin murtuessa 1989 ja itä-Euroopan maiden, etunenässä Puolan ja Unkarin irrottautuessa Neuvostoliiton etupiiristä ja lopulta koko Neuvostoliiton hajottua. Merkittävä oli myös Persianlahden sota, jossa Bush varovaisen suhtautumisensa ansiosta Neuvostoliiton hajotessa sai nopeasti muodostettua merkittävän kansainvälisen liittouman tuekseen. Tapahtumat Persianlahdella saivat alkunsa kun Saddam Husseinin johtama Irak valtasi pienen Kuwaitin valtion elokuussa 1990. Saman vuoden loppuun mennessä Bushin

³⁷ Chafe 2009, 246.

³⁸ Chafe 2009, 252 – 255.

³⁹ Abrams 2006, 367.

⁴⁰ Chafe 2009, 262.

hallinto oli kasannut yhteen liittouman Kuwaitin vapauttamiseksi. Pelkästään Yhdysvallat sijoitti alueelle lähes puoli miljoonaa sotilasta ja tämän musertavan ylivoiman edessä Irak oli pakotettu nopeasti vetäytymään Kuwaitista vuoden 1991 alussa ⁴¹. Bushin talouspolitiikan hoitamatta jättäminen ei kuitenkaan ollut yhdysvaltalaisen mieleen ja vaikka hänen suosionsa hetkellisesti käväisikin yli 90 prosentin Persianlahden sodan jälkeen, jäi hänen presidenttiytensä yhteen kauteen, kannatuksen romahdettua alle 40 prosenttiin vain kahdeksassa kuukaudessa ja 10 kk ennen vuoden 1992 vaaleja.⁴²

William Jefferson Clinton toimi presidenttinä vuosina 1993 – 2001 ja onnistui luomaan itselleen hyvin kiistanalaisen maineen kahden kautensa aikana. Menestyvä opiskelija nousi poliittisella urallaan nopeasti ja valittiinkin vain 32 vuoden ikäisenä kotiosavaltionsa Arkansasin kuvernööriksi. Omaelämäkerrassaan Clinton kertoi eläneensä kahta rinnakkaista elämää joista oppimisenestysten ja poliittisen uran vastakohtana toimi lapsuudesta ja kotioloista, isän alkoholismista ja väkivaltaisuudesta, kumpuavat ongelmat, sekä monet naisseikkailut, joihin hänet yhdistettiin. Nuorekas ja energinen presidentti kuitenkin sai kansalta paljon anteeksi, koska onnistui puheissaan, erään yhdysvaltalaisen lehden mukaan, herättämään kansassa tunteen jonkinlaisesta olemassa olon tarkoituksesta itsekkäässä ja materialistisessa yhteiskunnassa.⁴³ ”Ihmelapsen” presidenttiys ei kuitenkaan alkanut ruusuisesti, vaan hänen ensimmäiset toimensa saivat osakseen laajaa kritiikkiä. Clinton lakkautti ensimmäisenä tekonaan hyvin vähäpätöiseltä ongelmalta vaikuttavan homoseksuaalien syrjinnän armeijassa ja hänen vaikeutensa saada oikeusministeri nimitettyä vaikuttivat amatöörimäisiltä. Toimet valtion budjettivajeen pienentämiseksi kuitenkin osoittautuivat toimiviksi ja Yhdysvaltojen talous lähtikin voimakkaaseen nousuun ja vuosikymmenen lopussa budjetti oli jo ylijäämäinen.⁴⁴

Merkittävimmiksi asioiksi Clintonin kaudella kuitenkin nousivat hänen taistelunsa sairausvakuutusuudistuksen kanssa, terrorismin nousu ja seksiskandaalit. Republikaanien voimakas vastustus sairausvakuutusasiassa, muun muassa televisiokampanjalla, nojasi merkittävästi jälleen valtiovallan rooliin ihmisten elämän

⁴¹ Levine & Papasotiriou 2009, 200.

⁴² Chafe 2009, 262 – 265.

⁴³ Chafe 2009, 266 – 267.

⁴⁴ Chafe 2009, 268 – 269.

säätelijänä. Lisäksi Newt Gingrichin kaltaiset republikaanipoliitikot tekivät politiikkaa jakamalla kansaa yhdistämisen sijasta ja hakivat huomiota veroleikkauksille, hyvinvointivaltion alasajolle ja hallinnon koon leikkauksille televisiomainonnalla ja edesauttoivat puoluettaan voittoihin edustajainhuoneen ja senaatin vaaleissa, joka entisestään hankaloitti Clintonin työskentelyä presidenttinä.⁴⁵ Neuvostoliiton hajottua kommunisminpelko oli väistymässä ja Yhdysvallat oli noussut suvereeniksi supervallaksi. Tämä ei kuitenkaan merkinnyt kansakunnan vapautumista ulkoisen pelotteen ikeestä, vaan tilalle tuli kansainvälisen terrorismin pelko, joka juontaa juurensa voimakkaasti Bushin hallinnon toimiin Persianlahden sodassa.

1990-luvulla Yhdysvallat joutui usean terroristi-iskun kohteeksi, niin kotimaassaan kuin ulkomaillakin. Poliitiikan tutkija Samuel Huntington julkaisi 1996 teoksen *The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order*, jossa hän esitti teoriansa kaksinapaisen maailmanjärjestyksen muuttumisesta moninapaiseksi, jossa valtioiden sijaan toisistaan ottavat mittaa erilaiset, pääasiassa uskontoon nojaavat kulttuurit.⁴⁶ Myös Yhdysvallat koki tämän muutoksen kohtaamisissaan terrori-iskuissa. Persianlahden sota sai rikkaan saudi-arabialaisen suvun jäsenen Osama Bin Ladenin kääntymään voimakkaasti Yhdysvaltoja vastaan, vaikka juuri Yhdysvallat oli tukenut hänen kauttaan Afganistanissa käytyä neuvostomiehityksen vastaista sotaa. Helmikuussa 1993 World Trade Center New Yorkissa vavahti, kun islamistiterroristit räjäyttivät pommin surmaten kuusi ja vahingoittaen noin tuhatta ihmistä. Vuonna 1995 Oklahomassa ja 1996 Atlantan Olympialaisissa tehdyt iskut olivat sen sijaan kotimaisten tekijöiden vihanilmauksia, jotka liittyivät pääasiassa aborttikysymykseen ja suhtautumiseen evankeliseen uskontoon. Bin Laden ja hänen organisoima al-Qaida järjestönsä tulivat amerikkalaisille tutuiksi viimeistään 1998 iskuissa, jotka kohdistuivat lähes yhtäaikaaisesti Yhdysvaltojen suurlähetystöihin Tansaniassa ja Keniassa.⁴⁷

Uudenlaisen vihollisen ilmestyminen toimi kuitenkin Clintonin pelastajana ja erityisesti kevään 1995 isku Oklahomassa nosti hänen suosiotaan ja kantoi hänet toiselle kaudelle. 1996 vaaleissa Clinton sai vastaansa republikaanipuolueen Robert Dolen. Clintonin voittoa edesauttoivat Dolen liberaalit näkemykset koskien aborttia ja homojen

⁴⁵ Chafe 2009, 269 – 273.

⁴⁶ www.britannica.com

⁴⁷ Chafe 2009, 279.

oikeuksia, mikä söi hänen uskottavuuttaan uuden kristityn oikeiston silmissä. Clinton myös otti askeleen konservatiivisempaan suuntaan julistamalla, että suuren hallinnon aika olisi ohitse ja kiinnittämällä huomiota sosiaalitukiin, rikollisuuteen ja perhekeskeisyyteen.⁴⁸

Vaikka kahden suuren puolueen; republikaanien ja demokraattien välinen ero saattaa näyttäytyä merkittävänä suomalaisille, ei niiden harjoittamassa politiikassa suuria eroja oikeastaan ole. Kumpikin puolue vannoo talouden säätelyvapauden nimeen ja amerikkalainen unelma vapaudesta näyttäisi tyypistyneen vapaudeksi niille joilla on rahaa, tehdä sitä lisää, kuten Marciniak huomauttaa. Hänen näkemyksensä mukaan Yhdysvalloista on tullut eräänlainen epävaltio, jossa muusta maailmasta poiketen talous ei palvele suurempaa kokonaisuutta, vaan talous on se joka määrittää raamit koko muulle toiminnalle. Sinänsä uutta Yhdysvaltojen talouskeskeisyys ei ole, sillä Reaganin yksi lempilausahdus oli lainaus entiseltä presidentiltä Calvin Coolidgelta (1872 – 1933): ”The chief business of the American people is business.”⁴⁹

1.3 Amerikkalaisen huumorin lyhyt oppimäärä

Puhuttaessa eri maille leimallisesta huumorista, itselläni ainakin tulee ensimmäisenä mieleen brittihuumori ja Monty Python, suomalaisesta huumorista puhuttaessa Uno Turhapuro -elokuvat ja Kummeli. Mutta minkälaista on leimallisesti amerikkalainen huumori? Onko löydettävissä jokin yhdistävä tekijä, joka määrittäisi amerikkalaista huumoria? Nancy E. Walker erittelee teoksessaan *What's so funny? Humor in American culture* kansallisen huumorin synnyn ehtoja ja syitä. Kuten kaikessa kommunikaatiossa, myös huumorissa, konteksti on ymmärtämisen kannalta ehdoton. Jotta yleisö voi pitää kertomusta hauskana, tulee sen omata kutakuinkin samat tiedot, ymmärryksen tason ja arvot, kuin kertojalla.⁵⁰ Ensimmäiset teoriat amerikkalaisesta huumorista nojasivatkin vahvasti tällaisen kontekstin etsintään. 1881 pitämässään luentosarjassa, ja siitä seuraavana vuonna koostamassaan kirjassa H. R. Haweis eritteli kolme pääteemaa, joista amerikkalainen huumori kumpuaa. Ristiriidat uudisasukkaiden uskonnollisen

⁴⁸ Chafe 2009, 275 – 276.

⁴⁹ Marciniak 2008, 33.

⁵⁰ Walker 1998, 4.

vapauden ja taloudellisen hyödyn etsimisessä, uudisasukkaiden ja Amerikan alkuperäisasukkaiden, sekä valtavan rajaseudun ja ihmisen pienuuden kohtaamisessa loivat Haweis'n mielestä kansallisen luonteen, josta myös huumori kumpusi.⁵¹ 1970-luvulla Louis D. Rubin sen sijaan sijoitti amerikkalaisen huumorin lähtemään politiikasta, tarkemmin poliittisen ideaalin ja reaalimaailman välisestä kuilusta. Tultaessa vielä lähemmäs nykypäivää, määrittelee William Keough teoksessaan *Punchline* (1990) amerikkalaisen huumorin ominaisemmaksi luonteeksi väkivallan, jota hänen mukaansa amerikkalaisilla on poikkeuksellisen korkea kyky sietää.⁵² Jokainen teoria selvästi kuvastaa sitä aikaa, jossa ne on luotu ja siltä osin jokainen niistä on varmasti paikkaansa pitäviä.

Poliittinen huumori on oikeastaan kuulunut osana amerikkalaiseen huumoriin sen syntymisestä lähtien. Perustuslaillinen sananvapaus on antanut älyköille ja satiirikoille mahdollisuuden vitsailla vapaasti poliittisista päättäjistä. 1800-luvulla pilkan kohteeksi valikoitui lähinnä poliittisen päätöksenteon ongelmat ja vajavaisuudet, kyseenalaistamatta kuitenkaan itse demokratian toimivuutta tai ihmisten kykyä hallita itseään. Yhdistävänä tekijänä poliittisessa huumorissa vaikutti myös skeptisyys ja kyynisyys, varsin pessimistinen näkemys tulevastä. Suuri lama, toinen maailmansota ja sitä seurannut kylmä sota muuttivat oleellisesti poliittisen huumorin luonnetta. 50-luvun alussa kovat ajat olivat ajaneet sen komiikan lajina lähes unholaan. Malcolm Muggeridge kirjoittikin miten pelko on huumorin vihollinen, joka ajaa ihmiset hakemaan hyväksyntää arvoilleen ja elämäntavoilleen laumakäyttäytymisestä.⁵³

1960-luvun kansalaisoikeustaistelu ja liberaali myllerrys toivat poliittisen huumorin kenttään uusia pilkan kohteita. Nyt huumori ei enää ollut välttämättä niin hyväntahtoista ja tältä ajalta voidaankin katsoa alkaneen kapinallisen sosiaalisen kritiikin perinteen, joka on kestänyt aina näihin päiviin asti. 1970-luvun alussa Watergate-skandaali sitten rikkoi viimeisetkin padot, jotka olivat pidätelleen humoristeja poliittisten aiheiden kimpusta.⁵⁴ Erityistä huomiota 1970 – 80-luvuilla saivat osakseen Jimmy Carterin hallinto⁵⁵ ja Ronald Reagan, jonka veroleikkauksia kritisoitiin muun muassa

51 Walker 1998, 10 – 11.

52 Walker 1998, 14.

53 Dudden 1987, 51 – 53, 64.

54 Dudden 1987, 62, 67.

55 Dudden 1987, 71.

tempauksella, jossa Washington monumentilla jaettuun valtavaan verohelpotuksia symboloivaan omenapiiraaseen, hyppäsi Reaganin miljonääriystäviksi pukeutuneita protestoijia, jotka huusivat ”It's all mine! It's all mine!”.⁵⁶

Ranskalainen filosofi Henri Bergson (1859 – 1941) määrittelee komiikan syntyminen ehdoiksi kolme tekijää. Ensinnäkin hän pitää komiikkaa puhtaasti inhimillisenä piirteenä. Aiheuttaakseen naurua täytyy kohteen jollakin tavalla olla yhteydessä ihmiseen, eli joko se muistuttaa ihmistä tai jotakin inhimillistä piirrettä, tai sen täytyy olla ihmisen muokkaama. Toinen tekijä Bergsonilla liittyy tunteettomuuteen. Voimme nauraa ihmiselle joka herättää meissä sääliä mutta vain jos pystymme hetkellisesti unohtamaan myötätuntonne. Bergson uskoo että puhtaasti älyllisessä yhteiskunnassa ei itkettäisi mutta naurettaisiin kyllä. Kolmas tekijä liittyy myös älyyn, tai oikeammin älyjen yhteyteen, kuten Bergson ilmaisee. Hän pitää huumoria ja naurua sidonnaisena inhimilliseen kontaktiin ja rajaa ne aina jonkin ryhmän sisäisiksi.⁵⁷ John Limon seurailee Bergsonin jäljissä esitellessään teoriaansa stand up –komiikan olemuksesta. Limon määrittelee myös komiikan riippuvaiseksi sosiaalisesta yhteydestä. Vitsi ei ole vitsi ilman yleisöä, mutta Limon korostaa kuitenkin, Sigmund Freudiin nojaten, naurun sosiaalista luonnetta enemmän. Yleisö kokonaisuutena määrittelee hauskan, ei yksilö, joka saattaa nauraa vitsille muiden mukana, vaikka ei sitä itse hauskana pidäkään.⁵⁸

1.4 Stand up –komedia Yhdysvalloissa

Maritta Vento on käsitellyt stand up -komediaa Pro Gradu työssään *Stand up -komedia sananvapauden palveluksessa*, joka on julkaistu Helsingin yliopistossa 1997. Gradun pohjalta hän kirjoitti Markku Toikan kanssa teoksen *Ala naurattaa! Stand up -komedian käsikirja*, joka on julkaistu 2000. Vento sijoittaa stand upin synnyn 1800-luvun jälkipuoliskolle. Yleisesti perinteen aloittajana pidetään Mark Twainia, joka oli kuitenkin puhtaasti luennoitsija, vaikka käyttikin samoja teknisiä keinoja hauskoissa luennoissaan kuin varsinaisiksi stand up -koomikoiksi luetut esiintyjät. Ensimmäisen varsinaisen stand up -koomikon statuksen Vento antaa Charlie Caselle, jonka

⁵⁶ Dudden 1987, 75.

⁵⁷ Bergson 2000, 8 – 10.

⁵⁸ Limon 2000, 11 – 12.

esiintymiset sijoittuvat 1880 – 1890 luvuille.⁵⁹ Twainin merkitys amerikkalaisen komiikan saralla on kuitenkin kiistaton. Arthur Power Duddenin toimittamassa teoksessa *American Humor* Alan Gribben on eritellyt Twainin merkitystä. Gribben pitää häntä merkittävänä linkkinä sisällissodan jälkeisen Amerikan ja 1900-luvun välillä, joka välitti niin kirjallista kuin humorististakin kulttuuriperinnettä. Suoria seuraajia Mark Twainille Gribben ei kuitenkaan pysty nimeämään, koska pitää tätä ”yleispersoonana”, poiketen myöhemmistä koomikoista, jotka hyvin leimallisesti olivat joko juutalaisia, mustia tai jonkin muun rajaavan ryhmän edustajia.⁶⁰

1930-luvulla stand up otti vaudevillen tyhjäksi jättämän paikan ihmisten viihdyttämisessä. Tällä konserttinäytösten aikakaudeksi nimetyllä jaksolla, stand up oli ammattimaisten mieskoomikoiden käsissä. Yökerhoesityksissä pyrittiin nopeaan tempoon ja lyhyisiin one-linereihin, ilman mitään syvällisempää sanomaa. Erityisesti juutalaisten suosiossa oleva, Catskill-vuoristossa New Yorkin osavaltiossa sijaitseva lomailualue Borscht Belt, muodostui merkittäväksi koomikoiden työmaaksi 1950 – 60 - luvuilla. Amatöörikoomikot loivat kuitenkin pohjan nykyaikaiselle stand up -komiikalle 1950 – 70 -luvulla niin sanotun New wave comedyn myötä. Ammattikoomikoiden pysytellessä turvallisessa ja hyväksi havaitussa materiaalissa, joka monesti oli lainattua tai varastettua, sekä lyhyissä vitseissä, uuden aallon amatöörit lähtivät kehittämään esityksiä, jotka olivat enemmän esittäjänsä näköisiä ja yhtenäisempiä. Boheemikaupunginosista ponnistanut uusi aalto oli myös edeltäjänsä yhteiskunnallisempaa ja hävyttömämpää.⁶¹ Tunnetuimmaksi uuden aallon koomikoksi on varmasti noussut Lenny Bruce, ristimänimeltään Leonard Schneider, joka satiirillaan ja provokatiivisella käytöksellään ihastutti ja vihastutti amerikkalaisia, aina siihen pisteeseen asti, että joutui vastaamaan teoistaan oikeudessa. Bruce jätti koulun kesken viidennellä luokalla ja työskenteli useissa eri ammateissa ennen koomikon uraansa. Hän myös ilmoittautui vapaaehtoisena laivastoon, josta kuitenkin sai vapautuksen 1946 pukeuduttuaan Lady MacBethiksi. Brucen tarkat havainnot ympäröivästä maailmasta, erityisesti amerikkalaisesta populaarikulttuurista, ja hänen jazzmusiikista omaksumansa tapa improvisoida esityksissään, tekivät hänestä esikuvan monille myöhemmille

59 Toikka & Vento 2000, 84 – 85.

60 Gribben 1987, 47 – 48.

61 Vento 2000, 85 – 87.

esiintyjille.⁶² Brucen suosiota ja hänen nousemistaan kulttihenkilöksi edesauttoi varmasti samanaikainen julkisuuskultin voimistuminen, jonka myötä yleisö alkoi voimakkaasti kiinnostua esiintyjistä myös yksityishenkilöinä.⁶³ Samoilta vuosikymmenille sijoittuu myös esimerkiksi Elviksen uran alku ja beetlemania.

1960-luvun alussa alkoi syntyä erityisesti stand upin esittämiseen tarkoitettuja komediaklubeja. Näissä paikoissa oli mahdollisuus luoda mainetta ja ponnistaa televisioon suuren yleisön tietoisuuteen. Ensimmäinen tällainen klubi oli *Improvisation Cafe* New Yorkissa, joka on nykyään myös yksi tunnetuimmista. Televisio alkoi myös tarjota näkyvyyttä stand up -esiintyjille. Home Box Office (HBO) ja Showtime alkoivat 1975 lähettää suorana esityksiä kanavillaan ja samoihin aikoihin NBC-kanavalla alkoi Saturday Night Live. Valtakunnallinen näkyvyys ja sitä kautta kasvava mielenkiinto kiihdytti entisestään klubien perustamista. Koomikot eivät kuitenkaan vielä olleet täysipäiväisiä ammattilaisia ja esiintymisistä maksettiin huonosti. 1979 lakot sekä Los Angelesissa ja New Yorkissa toivat muutoksen tähän ongelmakohtaan ja stand upin muuttunut status aiheuttikin valtaisan buumin 1980-luvulla.⁶⁴ Andy Huggins esimerkiksi muistelee saapumistaan Houstoniin syyskuussa 1982 ja kaupungin koomikoiden statusta tähän aikaan: *”They would get invited to parties at mansions, and they really did have the run of the city.”*⁶⁵

Stand upin valtavan suosion myötä 1980- ja 90-luvuilla syntyi useita suureen tähteyteen nousseita koomikoita. Tutkimuksessani olen joutunut rajaamaan lähdeaineistoa osittain tästä syystä, osittain aineisto on myös rajautunut sen saatavuuden kautta. Taltioituja esityksiä molemmilta vuosikymmeniltä löytyy internetin videopalvelujen kautta mutta luonnollisesti helpoimmin saatavilla ovat suureen suosioon nousseiden koomikoiden taltioidut esitykset. Netistä on helposti löydettävissä erilaisia listoja joille on äänestetty tai muuten valikoitu parhaita stand up –koomikoita. Näiden listojen tutkiminen ja vertailu on ollut apuna materiaalin valikoitumisessa. Tunnetuimmat stand upia näinä kahtena vuosikymmenenä tehneet koomikot ovat varmasti elokuvista myöhemmin tunnetuksi tulleet Eddie Murphy ja Robin Williams, sekä oman televisiosarjan kautta maailmanmaineeseen nousut Jerry Seinfeld. Kriittisimmän lähestymistavan

62 Kercher 2006, 397 – 398.

63 Vento 2000, 87.

64 Vento 2000, 88 – 89.

65 Booth & Bertin 2005, 149.

komiikkaan taas mielestäni ottivat George Carlin ja Bill Hicks, joiden ura pääasiassa keskittyi juuri stand up –komediaan. Juuri Carlinin ja Hicksin kriittisen otteen takia olen pääasiallisesti keskittynyt tutkimaan heidän huumoriaan. Se millaisessa vuorovaikutuksessa aikakauden poliittiset ja kulttuurilliset muutokset ovat lavoilla esitetyn komiikan kanssa, ja se millaiset esitykset saivat yleisen hyväksynnän, tai median hyväksynnän kertovat mielestäni niistä arvoista ja ilmapiiristä jossa Yhdysvalloissa elettiin noina kahtena vuosikymmenenä, sekä siitä millä tavalla yhdysvaltalaiset itse näkivät oman maansa tilan.

Mitään yhdysvaltalaista viihdettä ei voi käsitellä ilman television huomioonottamista. Näin on myös stand upin kohdalla. Vaikka stand up –komiikka on pohjimmiltaan lavalla elävälle yleisölle esitettyä viihdettä, on sekin taltioitavissa nauhalle ja esitettävissä myöhemmin television kautta. 1970- ja 80-lukujen taitteessa televisioviihde koki merkittäviä muutoksia Yhdysvalloissa. Perinteiset komedia-varietee -ohjelmat hiipuivat 1970-luvun lopulla, kun uusien kaapelikanavien tulo laajensi ohjelmatarjontaa selvästi ja otti haltuunsa niiden keskeisimmät elementit, komedian ja musiikin. Uudet tiettyyn ohjelmagenreen keskittyvät kanavat kuten VH1, Comedy Central ja Mtv olivat vain osa vauhdilla sirpaloituvaa massamediaa. Myös tuotteissa kuten Coca-Cola (kofeiiniton, diet, light jne.) alettiin yhä enemmän kiinnittää huomiota pienryhmiin ja kohdistettuun mainontaan, kuin suureen massayleisöön.⁶⁶ Stand upin kohdalla tämä tarkoitti yhä useammalle koomikolle mahdollisuutta saada televisioaikaa ja sitä kautta mahdollisuutta ponnahtaa suuren yleisön tietoisuuteen. Muutenkin televisio oli muuttumassa yhä enemmän viihteen kuin informaation välittäjäksi. Paul Outhwaite huomauttaa esimerkiksi vuoden 1988 presidentin vaaleista Yhdysvalloissa, että vielä vuonna 1968 keskimääräinen uutinen televisiossa koskien presidenttiehdokasta sisälsi 43 sekuntia puhetta, vuonna 1988 luku oli pudonnut 9,8 sekuntiin. Samalla ehdokkaiden näkyminen, ilman puhetta, oli kolminkertaistunut.⁶⁷

Situation comedy eli sitcom –genre oli saavuttanut 1970-luvun puolivälissä pisteen, jossa sosiaalisen tiedostuksen aika oli ohitse ja tilalle olivat tulossa sarjat jotka eivät haastaneet tai herättäneet ajattelemaan. David Marc herättää kysymyksen oliko sitcomin muutos sattumaa vai tilaustyötä aikakaudella, jota Time-lehti kuvaili ”minä

⁶⁶ Marc 1997, 183 ja 188.

⁶⁷ Outhwaite 2003, 109.

vuosikymmenksi”.⁶⁸ 1900-luvun kaksi viimeistä vuosikymmentä todella muuttivat yhdysvaltalaisia kyynisemmiksi ja itsekeskeisemmiksi. Yhteisöllisyys ja pehmeät arvot saivat väistyä rahan tekemisen tieltä, erityisesti nuoren keskiluokkaisen väestön arvomaailmassa.⁶⁹

Robin Williams, Jerry Seinfeld, Eddie Murphy, Roseann Barr, Chris Rock, Richard Pryor, Ellen DeGeneres, Bill Cosby ovat kaikki tehneet stand up komediaa 1980- tai 90-luvuilla. Heidät on listattu kaikkien aikojen parhaiden joukkoon muun muassa listology.com, ranker.com, the-top-tens.com –sivustoilla. He kaikki ovat myös tehneet kunnioitettavan uran televisiossa tai elokuvissa. Näiden ihmisten huumorin voidaan siis katsoa jollakin tavalla saaneen yleisen hyväksynnän niin katsojien kuin mediankin taholta. Millaiset teemat sitten tulevat esille tässä hyväksytyssä huumorissa? Jokainen heistä voidaan nähdä oman ryhmänsä edustajana: Williams ja Seinfeld valkoisten miesten; Murphy, Pryor ja Cosby afroamerikkalaisten, sekä Barr ja DeGeneres naisten edustajina. Kuitenkaan ei voida määritellä että jokainen ryhmä jollakin tavalla käsittelisi pelkästään sille oleellisia teemoja. Esimerkiksi Murphyllä ja Pryorilla rotu näyttäytyy hyvin keskeisenä tekijä, kun taas Cosby sivuuttaa sen lähes täysin.

*I don't think you can bring the races together by joking about the differences between them, I'd rather talk about the similarities, about what's universal in their experiences.*⁷⁰

Vaikka Cosby tulikin tunnetuksi juuri televisiorooliensa myötä, vastaa hänen roolihahmonsa Cliff Huxtable lähes täydellisesti hänen stand up persoonaansa.⁷¹ David Marc pitääkin The Cosby Show'ta malliesimerkkinä Reaganin aikakauden sitcomista, jossa ylemmän keskiluokan perhe-elämä on keskiössä, ja jossa käsitellään laajasti mutta sovinnaisesti erilaisia teemoja. Marc kuitenkin nostaa esille kysymyksen oliko The Cosby Showssa kysymys ”värisokeasta” katsauksesta menestyvään amerikkalaisperheeseen, joka tarjoaa vaihtoehdon hyvin negatiivissävytteiseen kuvaan

⁶⁸ Marc 1997, 175.

⁶⁹ Abrams 2006, 249.

⁷⁰ Haggins 2007, 24.

⁷¹ Haggins 2007, 29.

afroamerikkalaisista mediassa. Vai oliko tarkoituksena osoittaa että Yhdysvallat on päässyt yli rotuongelmistaan ja nyt voidaan keskittyä talouteen ja kuluttamiseen.⁷² Tulkittiin sarja sitten kummalla tavalla tahansa, kuvastaa se todella hyvin niitä teemoja ja lähestymistapoja joita Cosby käytti myös stand up –esityksissään. Aikakaudella jolla stand up –koomikoista tuli rocktähtiä ja esityksistä rockkonserttien kaltaisia tapahtumia, Cosby näyttäisi luottaneen esityksissään hillittyyn lavaolemukseen, jonka täydensi joko puku tai villaneule. Hän ei todellakaan yrittänyt tuoda esille yhteiskuntansa suurimpia ongelmakohtia, tai halunnut järjestyttää ihmisten mieliä yleisössä.

1983 taltioitu Cosbyn esiintyminen nimeltään Himself alkaa kyllä päihteiden käsittelyllä, joka tuntuisi olevan yleinen lähestymistapa ja varmasti juontaa juurensa keikkojen yökerhohistoriaan. Cosby tosin ei ihannoit tai ylistä omaa käyttöönsä, tai edes ymmärrä päihteitä, vaan päinvastoin. Muuten lähes koko esitys käsittelee teemoja jotka liittyvät lasten saamiseen ja kasvattamiseen, tai vanhemmuuden muuttumiseen.⁷³ Toinen Cosbyn pitkä taltiointi vuodelta 1987 ei myöskään tuo minkäänlaista muutosta Cosbyn perhekeskeiseen tyyliin.⁷⁴

Cosbyn keskiluokkaisen, hillityn ja vaarattoman komiikan vastapainona Richard Pryor ja nuoremman polven edustaja Eddie Murphy, eivät siloitelleet ja varoneet sanomisiaan. Pryor ei Cosbyn tapaan jättänyt omaa afroamerikkalaisuuttaan taustalle, vaan teki siitä keskeisen osan esityksiään. Hän käytti yleisesti sanaa neekeri (nigger) ja tällä tavalla vähensi sen negatiivista kaikua amerikkalaisten korvissa, samalla kun eritteli valkoisen ja mustan väestön kokemuksia amerikkalaisesta yhteiskunnasta.⁷⁵ 1980-luvulla Pryor oli jo elokuva- ja televisiotähti ja hänen stand up –esityksensä myös muuttuivat hieman vuosikymmenen alussa. Kertoessaan Afrikan matkastaan Pryor huomauttaa kuinka Afrikassa ei ole neekereitä, ja kuinka tämän oivaltaminen sai hänet katumaan sanan käyttämistä aiemmin.⁷⁶ Kyseisessä tapauksessa on kuitenkin hyvin vaikea sanoa, johtuiko Pryorin näkemyksen muutos henkilökohtaisesta maailmankuvan muuttumisesta vai vaikuttiko sen taustalla jokin yleisempi kulttuurillinen trendi.

⁷² Marc 1997, 182 – 183.

⁷³ Cosby 1983, Himself.

⁷⁴ Cosby 1987, 49.

⁷⁵ Haggins 2007, 55.

⁷⁶ Haggins 2007, 56 – 57.

Cosbyn perhekomiikan ja Pryorin kansalaisoikeustaistelun värittämän komiikan ohessa Eddie Murphy nousi nopeasti tähteyteen stand upin kautta. Hänen hävytön materiaalinsa kuvastaa vuosikymmentä paremmin kuin menneeseen nojaavien kollegoidensa. Murphy on hävytön, homofobinen ja ottaa hyvin vähän kriittisesti kantaa aikansa ilmiöihin. 1983 taltioitu *Delirious* sisältää kuitenkin parin minuutin jakson jossa Murphy ottaa esille presidentti Ronald Reaganin. Murphy yksinkertaisesti toteaa: ”I’m in D.C., where Reagan lives.” ja yleisö alkaa buuata voimakkaasti. Murphy naurahtaa ja jatkaa toteamalla ettei hän ehtinyt edes sanoa vielä mitään.⁷⁷ Yleisön reaktio tuo hyvin esille, miten Reaganin presidenttiys ei todellakaan ollut kaikkien amerikkalaisten mieleen. Muista suurista nimistä Jerry Seinfeld jättäytyy lähes täysin yhteiskunnallisen kritiikin ulkopuolelle ja esittää sitä vain silloin tällöin osana omaa jokapäiväisten pikkuasioiden ihmettelyään. Robin Williamsiakaan ei leimallisesti voi pitää kriittisenä koomikkona vaikka hän aika ajoin ottaakin kantaa ajankohtaisiin ilmiöihin, kuten esimerkiksi televangelistat tai Iran-Contra –skandaali.

Vaikka stand up –komedian parissa aloittaneet Roseann Barr ja Ellen DeGeneres loivat kumpikin pitkän ja menestyksekkään uran komiikan parissa, menestyneet naiskoomikot ovat selvästi vähemmistössä miehiin verrattuna tarkastellulla ajan jaksolla. Eräs selitys tälle, kun otetaan huomioon komedian muuttuminen ajan myötä yhä shokeeraavammaksi (niin sanottu shock comedy⁷⁸), voi löytyä tutkimuksesta, jonka mukaan miehet sietävät paremmin vastenmielisiä asioita kuin naiset.⁷⁹

⁷⁷ Murphy 1983, *Delirious*.

⁷⁸ Genreä edustivat muun muassa Sam Kinison ja Andrew ”Dice” Clay.

⁷⁹ Walker 1988, 83.

2. Bill Hicks – Synkkä saarnamies

Amerikka oli 1960-luvun alussa uuden aikakauden kynnyksellä, kun John F. Kennedy valittiin presidentiksi. Hänen ja häntä seuranneen Lyndon B. Johnsonin kausilla amerikkalainen liberalismi nousi huippuunsa ja ajautui sen jälkeen kriisiin, joka muutti tyystin Yhdysvaltojen politiikkaa. Vielä 1960-luvun alussa New Dealin henki vaikutti voimakkaasti mutta vuosikymmenen loppuun mennessä Vietnamin sota, kansalaisoikeustaistelu kotimaassa, sekä vastakulttuurien ja konservatismien nousu olivat päättäneet tämän poliittisen aikakauden.⁸⁰ Bill Hicks, ristimänimeltään William Melvin Hicks, syntyi 16.12.1961 Valdostassa Georgian osavaltiossa ja kuoli 26. helmikuuta 1994, vain 32-vuoden ikäisenä haimasyöpään. Hicks kertoo hyvin kuvailevasti syntymästään 1992 televisiodussa esityksessään *Revelations: "the world turned upside down inside and out and I was born, screaming in America"*. Kansalaisoikeustaistelu oli pyyhkäissyt eteläisten osavaltioiden yli, eikä päivääkään kulunut ilman uutisia mielenosoituksista, kyynelkaasusta ja pommi-iskuista. Etelä todella oli kääntynyt ylösalaisin ja nurinpäin ja muuttunut hyvin toisenlaiseksi kuin mitä se oli ollut William Melvinin vanhempien lapsuudessa.⁸¹

Billin vanhemmat, James Melvin ja Mary Geneva Hicks, olivat syntyneet 1920-luvulla ja isä James oli toisen maailmansodan veteraani. Billin syntyessä perheeseen kuului jo kaksi lasta ja James työskenteli General Motorsin kiertelevänä myyjänä. Hicksit joutuivat muuttamaan usein isän työn takia mutta päätyivät lopulta Houstoniin Teksasiin, tarkemmin Nottingham Forestin lähiöön, joka oli ylemmän keskiluokan asuinalue. 1960-luvulla usea Yhdysvaltalainen yritys siirsi halvemmän työvoiman perässä toimintonsa voimakkaasti eteläisiin osavaltioihin, mikä aiheutti merkittävän korkeasti koulutettujen muuttoaalton etelään.⁸² Perhe kuului eteläiseen baptistikirkkoon, joka tulkitsee raamattua hyvin kirjaimellisesti. Kirkossa käynti ja uskonnollisuuden tuoma tiukka kuri Hicksin talossa, vaikuttivat merkittävästi Billin ja hänen vanhempiansa väleihin, erityisesti väleihin isän kanssa.⁸³

Vaikka Bill oli nuorena erityisen lahjakas urheilussa, sulkeutui hän silti mielellään

80 Levine & Papatotiriou 2005, 95.

81 True 2002, 6.

82 True 2002, 7.

83 Booth & Bertin 2005, 4 – 9.

omaan huoneeseensa joko lukemaan tai kuuntelemaan musiikkia. Hän kiinnostui jo hyvin nuorena komiikasta ja sai aluksi erityisesti vaikutteita Steve Martinilta ja Woody Allenilta. Omassa huoneessaan olleesta mustavalkotelevisiosta Bill myös katseli The Tonight Show'ta, jonka koomikot pääasiassa olivat itärannikon juutalaisia, eivätkä niinkään tarjonneet samaistumisen kohdetta nuorelle teksasilaiselle, mutta osoittivat hänelle kuitenkin, että komiikalla saattoi elättää itsensä ja että se saattaisi olla pakotie ahdistavasta ympäristöstä. Komedialla ja rock 'n' roll, lyhyesti ja ytimekkäästi nuoren Hicksin uratavoitteet ja nämä kaksi hän onnistuikin yhdistämään omilla esityksissään aikuisena.⁸⁴ Ei ole epäilystäkään etteikö Bill olisi ollut poikkeuksellisen lahjakas useammallakin osa-alueella. Hänen voimakas persoonansa ja taipumuksensa kyseenalaistaa auktoriteetit jo nuoresta lähtien, johdatti hänet kuitenkin hyvin epätavalliselle polulle Nottingham Forestista katsottuna. Vaikka Bill kyseenalaisti ja suorastaan julisti hyödyttömiksi monia perheensä peruspilareita, muovasivat ne hänen persoonaansa selvästi ja mielestäni kysymyksessä on loppujen lopuksi vain tulkinnalliset erot.

Vuonna 1976, vain 15-vuotiaana, Bill teki ensimmäisen sooloesiintymisensä kirkon kesäleirillä. Saman vuoden keväällä hän oli jo käynyt ammattimaisissa koeesiintymisissä yhdessä ystävänsä Dwight Sladen kanssa.⁸⁵ Aluksi Billin ja Dwightin materiaali oli, jos ei suoraan Woody Allenilta varastettua, niin hyvin paljon Allen-vaikutteista. 8. luokalla kaverukset saivat käsiinsä Woody Allenin taltioidun stand up esityksen ja vaikka pojat lähes suoraan kopioivat Allenia koulunsa kykykilpailun karsinnoissa, ei se kelvannut tuomareille. Kaksikko alkoi kuitenkin etsiä koeesiintymisiä ja luoda uraa vanhemmiltaan salassa.⁸⁶ Vasta Dwightin muutettua toiselle paikkakunnalle ja Billin aloitettua sooloesiintymiset, alkoi hän selvemmin käyttää omaa ääntään ja materiaaliaan. Aloittelevan koomikon huumori kumpusi hänen omasta kokemusmaailmastaan, eli perheen ja koulun piiristä. 1978 avattiin Houstoniin oikea stand up -klubi, jossa maanantaisin oli open mic -iltoja, eli kuka tahansa sai ilmoittautua esiintymään. Näin teki myös Bill. Hänen kuolemaansa asti kestävä yökerhojen ja klubien kiertely oli alkanut 16-vuotiaana.⁸⁷

84 Booth & Bertin 2005, 9 – 11.

85 Booth & Bertin 2005, 14 – 15.

86 Booth & Bertin 2005, 13 – 19.

87 Booth & Bertin 2005, 30 – 33.

*world a better place through his believe system.*⁹¹

Dwight Slade, joka toimi Hicksin aisaparina tämän uran ensiaskelissa, kertoo tästä hyvin samaan tapaan kuin DeBesse:

*I remember him saying what he wanted most was to do God's comedy. He wanted to do stand-up, and he wanted to do it like it had never been done before. He wanted God to speak through him.*⁹²

Monelle muulle esiintyjälle stand up näyttäisi toimineen pikemminkin ponnahduslautana televisio- ja elokuvarooleille, eikä niinkään uran huipentumana. He tekivät komediaa osoittaakseen olevansa hauskoja, komediaa komedian vuoksi. Hicksistä sen sijaan on hyvin hankala sanoa, oliko hän stand up –koomikko hauskuuttaakseen ihmisiä, pyrkikö hän etenemään urallaan vai löysikö hän vain sitä kautta kanavan esitellä omia näkemyksiään ja pyrkiä valaisemaan ihmisiä. Ainakin Hicks yritti antaa itsestään kuvan ihmisenä, joka saarnaa järjen ääntä järjettömyyden aikana, ihmisille joiden oma kyky kriittiseen ajatteluun on sumennettu massamedian toimesta. Teoksen *Love all the people. Letter, lyrics, routines* esipuheessa *The New Yorker* –lehden teatterikriitikko John Lahr kuvailee Hicksiä seuraavasti:

*He was a hostile sharpshooter taking aim at the culture's received opinions and trying to shoot them down.*⁹³

Hicksin ura lähti liikkeelle Houstonista, jonka stand up -koomikot muodostivat kiinteän yhteisön 80-luvun alussa. *The Outlaw Comics*, joksi he kutsuivat itseään, ei muodostunut vain tietyistä pysyvistä jäsenistä, vaan sekalaisista kokoonpanoista jotka esiintyivät yleensä tietyn aikaa yhdessä. Paul Outhwaite huomauttaakin, että vaikka ryhmä ei kaihtanut kiroilua tai muutakaan räävittömyyttä esityksissään, olivat he kuitenkin filosofisia ja käyttivät amerikkalaista yhteiskuntaa mikrokosmoksena, paljastaakseen koko ihmiskuntaa koskevia vikoja.⁹⁴ Uransa alkuvaiheessa Hicks ei kuitenkaan erottunut yhteiskuntakritiikkinsä ansiosta, vaan ikänsä ja lahjakkuutensa

⁹¹ Hicks 2004, 81.

⁹² Hicks 2004, 85.

⁹³ Hicks 2004, xii.

⁹⁴ Outhwaite 2003, 54 – 55.

vuoksi. Vasta vuonna 1982 hänen aloitettuaan kokeilut huumaavilla aineilla, Hicks alkoi muuttua lavalla vihaisena esiintyväksi ja ajoittain turhautuneeksi tabujen rikkojaksi.⁹⁵ David DeBessen mukaan Bill aloitti päihteet huumaavista sienistä, jotka johtivat hänen täydelliseen epäonnistumiseensa lavalla. Maattuaan sikiöasennossa esiintymislavan nurkassa ja yleisön heiteltyä häntä lasinalusilla, Hicks päätti, ettei enää koskaan esiintyisi huumeissa. Huumeiden käyttöä seurasi alkoholi ja tupakointi, joista kumpaakaan nuori urheilijapoika ei ollut ymmärtänyt. Hicks alkoi käyttää myös pelkästään mustia vaatteita mutta DeBessen mukaan terävin yhteiskunnallinen kritiikki antoi vielä odottaa itseään.⁹⁶

Jotta voisimme täysin ymmärtää Hicksin komiikkaa ja hänen henkilökohtaista filosofiaansa, täytyy meidän tarkastella hieman tarkemmin hänen persoonaansa. Hicksin ystävän Kevin Boothin ja Michael Bertinin kirjoittama elämäkerta *Bill Hicks Agent of Evolution* (2005), Cynthia Truen elämäkerta *American scream The Bill Hicks story* (2002), sekä Arizona Bay Production Companyn, jota johtavat Hicksin ystävät, 2004 julkaisema kokoelma Billin stand up rutiineja, henkilökohtaisia kirjeitä, haastatteluja ja sanoituksia, antavat meille melko laajan perspektiivin hänen persoonansa eri puolista. Hicks kasvoi hyvin uskonnollisessa perheessä ja tämä varmasti on vaikuttanut hänen omaan suhtautumiseensa hengellisyyteen. Bill pilkkaa usein esityksissään järjestäytyneitä uskontoja ja niiden ohjailtavaksi heittäytyviä yksilöitä. Hän ei kuitenkaan saarnaa materiaalisen maailmankuvan puolesta, vaan paljastaa selvästi oman hengellisyytensä ja uskonsa johonkin suurempaan tuonpuoleiseen. Marraskuussa 1990 Hicks esiintyi Chicagossa Vic teatterissa ja tuon esiintymisen HBO taltioi ja julkaisi *One Night Stand* sarjassaan 1991. HBO:n julkaisu alkaa introlla jossa esitetään Hicksin saapumista keikalle, joka on hyvin yleinen teema televisiodulle stand up esitykselle. Intron taustalla kuuluu Billin ääni, joka kertoo miten väsynyt hän on esiintymisiin ja kiertueisiin. Viimeiseksi ennen lavalle menoa Billin ääni sanoo hyvin toiveikkaalla äänellä: *"This is it. Tonight's the night. I feel it, tonight finally the message is going to be heard. Thank you God, Amen."*⁹⁷ Itse esityksen alkaessa hän muutamalla huudahduksella innostaa yleisöä ja toivottaa sitten heille hyvää iltaa omalla persoonallisella tavallaan.

⁹⁵ Outhwaite 2003, 84.

⁹⁶ Booth & Bertin 2005, 85 – 86.

⁹⁷ Hicks 1990, Hbo One night stand.

*CHICAGO! YEEAH! OH YEAH! All right. Good evening, brothers and sisters, friends and neighbours, vibrations in the mind of the one true God whose name is love.*⁹⁸

Muutamia naurahduksia kuuluu yleisön joukosta tässä vaiheessa. Kommentti varmasti onkin tarkoitettu hauskaksi – mutta ei vitsiksi. Booth kertoo Billin aina sanoneen hänelle: *”There’s gotta be something else out there. There has to be more meaning.”*⁹⁹ Hicks halusi nähdä maailman yhtenäisenä. Merkittävin yksittäinen tapahtuma tämän takana oli kokemus, jonka Hicks sai otettuaan psilosybiinisieniä ystäviensä kanssa harmonisen konvergenssin¹⁰⁰ aikana 16 – 17 elokuuta 1987. Valmistauduttuaan monta viikkoa joogaamalla, meditoimalla ja aistideprivaatiolla ja ruokavaliota noudattaen, Bill, Kevin ja muutama muu heidän ystävistään suuntasivat maatilalle, jossa heillä oli tapana käydä. Psilosybiinisienten vaikutuksen alaisena Bill ja Kevin kokivat samanlaisen aistiharhan, joka sai varsinkin Billin vakuuttuneeksi siitä että tapahtunut oli todellista.¹⁰¹ Hicksin ristiriitaisuus ja tulkitsemisen vaikeus varmasti vaikuttivat siihen, ettei hän saavuttanut elässään todella suurta suosiota Yhdysvalloissa. Kuten DeBesse kuvaili, Billin sanoma saattoi helposti jäädä sanansaattajan esitystavan varjoon. Hicks näyttäytyy muutenkin hyvin ristiriitaisena persoonana esitystensä ja ystäviensä muistelmien valossa.. Hän puhui esityksissään monesti rakkaudesta ja harmonisesta yhteisymmärryksestä mutta saattoi huutaa ja solvata ihmisiä samaan aikaan. Dwight Slade kuvailee ystäväänsä hyvin äärimmäiseksi ihmiseksi, joka kuitenkin kaiken mustavalkoisuuden ohella näki myös harmaat alueet ja eli niillä.¹⁰² Slade paljastaa meille myös kuinka hänen mielestään Hicksien koko perhe oli jollakin hyvin syvällisellä tavalla toimimaton, hän ikään kuin vihjaa, että jokin salaisuus menneisyydestä olisi vaikuttanut vanhempien ja lasten väleihin ja tätä kautta vaikuttanut myös Billin persoonan kehittymiseen.¹⁰³ Lisäksi Slade kuvailee Billin olleen jo teininä toivoton romantikko, joka kunnioitti naisia mutta, joka silti oli omistushaluinen ja riippuvuuteen

⁹⁸ Hicks 2004, 29.

⁹⁹ Booth & Bertin 2005, 94.

¹⁰⁰ New age –liikkeen sisällä syntynyt ajatus yhtäaikaisista joukkotapaamisista ympäri maailmaa, joiden seurauksena ihmiskunta hyppäisi seuraavalle tietoisuuden tasolla. Encyclopaedia Britannica.

¹⁰¹ Booth & Bertin 2005, 210 – 215.

¹⁰² Booth & Bertin 2005, 44 – 45.

¹⁰³ Booth & Bertin 2005, 41.

taipuvainen.¹⁰⁴ Vaikuttaisikin että komiikkansa kautta hän pyrki myös käsittelemään henkilökohtaisia kipeitä asioita, koska ei kyennyt niitä muuten tuomaan ilmi. Tammikuun 28. päivälle 1986 kirjattu runo *New happiness* kertoo mielestäni hyvin Hicksin sisäisestä herkkyydestä, joka helposti jää hänen julkisen minänsä varjoon. Siinä hän paljastaa kuinka vieraaksi tuntee itsensä, kuinka joitakin asioita hänen elämässään on jäänyt käsittelemättä ja sen kuinka häntä ei ymmärretä. Vaikka runo vaikuttaakin hyvin tavanomaiselta itseään etsivän teini-ikäisen tuotokselta, Bill oli kuitenkin jo 24-vuotias sen kirjoittaessaan. Myös Billin suurin teinirakkaus Laurie Mango, josta edellä mainittu runokin varmasti kertoo, kuvaili Billiä hyvin synkäksi ihmisvihaajaksi, joka kuitenkin rakasti täysillä.¹⁰⁵

Kaiken kaikkiaan eteemme piirtyy kuva nuoresta herkstä miehestä, jonka luovuutta vanhemmat rajoittivat ja joka lähes epätoivoisesti halusi löytää perimmäisiä totuuksia. Hän halusi jakaa omaa filosofiaansa komedian keinoin ja turhautui siihen millaiselta ihmiskunta hänen silmissään näytti.

*I'm tired of this back-slapping "Aren't humanity neat?" bullshit. We're a virus with shoes, okay? That's all we are.*¹⁰⁶

Hicks turhautuikin usein yleisönsä reaktioihin ja sanoi useasti lopettavansa stand upin tekemisen. 21-vuotiaana hän päätti lopettaa ja jäähyväiskeikallaan suuntasi humalaisen vihansa taas yleisöön. Hän raivosi ettei jaksakaan enää kertoa heille, kuinka heidän tulisi ajatella, kuinka hän on väsynyt yrityksissään valaista massoja. Hän haukkui ihmiset sopuleiksi ja kuitenkin alle kahden kuukauden kuluttua, hän palasi taas esiintymään.¹⁰⁷

Hicksin tavoitteet ihmisten silmien aukaisemisesta näkemään maailma kuten hän sen näki, eivät kadonneet minnekään koko hänen elinaikanaan. Hän halusi jättää maailmalle jonkinlaisen perinnön, jotakin jota he voisivat käyttää elämänlaatunsa kohentamiseen. Houstonin koomikoiden keskuudessa tällainen oli Hicksin kollegan ja ystävän James Ladmirault'n, joka esiintyi nimellä Jimmy Pineapple, mielestä yleistä. Ladmirault muistelee kuinka he puhuivat aina, että ensimmäinen joka tekee läpimurron urallaan,

¹⁰⁴ Booth & Bertin 2005, 42, 46.

¹⁰⁵ Booth & Bertin 2005, 106 – 107.

¹⁰⁶ Hicks 1997, Rant In E-minor

¹⁰⁷ Booth & Bertin 2005, 91.

puhuu suunsa puhtaaksi komedian nykytilasta.¹⁰⁸

*We were doing stuff that other people weren't doing. You went to LA and New York, and they were preparing to do TV. Clean. Six minutes on Carson. Stuff like that. So everything had to be sanitized. ... I'm not saying we broke any new ground... ...Carlin had done it, Pryor and Bruce had done it... ...it seemed it had stopped.*¹⁰⁹

Hicks halusi herättää ihmiset, ottaa heitä korvista kiinni ja ravistella. Tästä syystä hän varmasti joutui käyttämään shokkikomiikkaa lavalla, jotta häneen olisi kiinnitetty huomiota. Hän uskoi suurimman osan ihmisistä ajattelevan samalla tavalla kuin hän, he eivät vain uskaltaneet ilmaista todellista mielipidettään. ”*I do what I do so people won't feel alone.*” Hicksin maailmassa joko kerroit totuuden ja yritit tehdä maailmasta paremman paikan, tai sitten yritit vain myydä jotain ihmisille.¹¹⁰

Markkinavoimat, mainostajat ja massamedia olivat ottaneet ohjat Amerikassa ja tehneet ihmisistä sopuleita tai marionetteja joita ohjailtiin ylhäältä päin. Billin viimeiseksi jäänyt projekti, *The counts of the netherworld*, joka oli televisioon tarkoitettu sarja, jatkoi myös ihmisten valaisemista. Vuoden 1992 heinäkuulle päivätty manifesti julistaa:

For all who've ever asked themselves in reference to the world. 'Is it just me, or does this suck?' Take Heart!

*It does suck, but you are not alone in thinking so. Behold the Counts! Beacons encouraging the spark in every mind to join them in illuminating the Netherworld of our Collective Unconscious . Sleeper Awaken to the cry of players as they call for the Voice of Reason in every mind to come forth in choir and sing hymns to Beauty and Truth.*¹¹¹

The counts of the netherworld oli tarkoitus olla filosofinen ohjelma, jossa Hicks yhdessä toisen koomikon Fallon Woodlandin kanssa, keskustelisi viktoriaanisesti sisustetussa huoneessa vieraiden kuten Noam Chomskyn ja Terence McKennan kanssa. Ohjelman

¹⁰⁸ Booth & Bertin 2005, 258.

¹⁰⁹ Booth & Bertin 2005, 257.

¹¹⁰ Booth & Bertin 2005, 325.

¹¹¹ Hicks 2004, 108.

aikana oli tarkoitus vapaan mielipiteenvaihdon kautta kehittää uusia ideoita ja pakottaa ihmiset ajattelemaan itse.¹¹² Hicks ei halunnut antaa ihmisille valmiita vastauksia, tuskinpa hän edes ajatteli niitä omistavansa, vaan halusi ihmisten heräävän kriittiseen ajatteluun ja kyseenalaistavan vanhoja kulttuurillisia rakenteita, koska katsoi niiden olevan ihmisen evoluution seuraavan kehitysaskelen, älyllisen kehittymisen tiellä.

*Fuck it. If it's funny, it's funny. If not, then not. I don't care, I just want to get the message out.*¹¹³

Vielä 1980-luvun alkupuolella Hicks ei näyttäyty meille tallenteiden kautta kovinkaan kriittisenä koomikkona. Materiaali on toki provosoivaa ja jollakin tasolla jo käsittelee asioita hieman valtavirrasta sivuavalla tavalla mutta myöhemmille esiintymisille ominainen filosofinen rakenne niistä puuttuu. You tube –palvelusta löytyy vuosilta 1984 – 1986 muutamia tallenteita pääasiassa Comix Annex klubilta. Tallenteiden kautta on havaittavissa jonkinlainen siirtymä kohti yhä kriittisempää komiikkaa. Vuonna 1984 materiaali nivoutuu melko kiinteästi vielä Billin omaan elämään; eteläisiin juuriin, tupakointiin, opiskeluun ja perheeseen. Pari vuotta myöhemmin esityksellä on jo johtava punainen lanka. Hicks kantaa koko esityksen läpi mukanaan kuvitteellista asetta, jolla hän ampuu tarpeettomaksi katsomiaan ihmisiä. Lisäksi hän kiinnittää jo jonkin verran huomiota Yhdysvaltojen ulkopoliittikkaan ja populaarikulttuurin ilmiöihin, sekä puhuu saarnaaja Jerry Falwellista ja kristityistä jotka haluavat Yhdysvalloille suuremman ydinasearsenaalin. Lisäksi hän rinnastaa Falwellin natseihin tehdessään tuttua sieg hail –tervehdystä mutta huutaessaan sen sijaan 'amen, amen, amen!' puhuessaan hänen Raamatun tulkinnasta.¹¹⁴ Vuonna 1988 vaikuttaisi olleen käännekohta Hicksin politisoitumisessa ja kriittisen äänen löytymisessä. Mielenkiintoista on että samana vuonna myös George Carlinin esityksissä tapahtui mielestäni muutos kohti kärkevämpää kritiikkiä yhteiskunnallisiin ilmiöihin.

2.2 Hicksin esittämä kritiikki

Dwight Slade kuvailee Hicksin omaa poliittista kantaa lähinnä libertaariseksi tai

¹¹² Outhwaite 2003, 164.

¹¹³ Booth & Bertin 2005, 352.

¹¹⁴ Kts. www.youtube.com hakusanoilla Bill Hicks early stand up / early years.a

sosiaaliansarkistiseksi.¹¹⁵ Taltioituja esityksiä läpikäydessä saattaa helposti aluksi luulla, että Hicksillä on erityisesti jotain republikaaneja vastaan. Tosiasia kuitenkin on, että 1980-luvun Yhdysvallat oli republikaanipresidenttien johdossa ja vuonna 1992 virkaan valittu demokraatti, Bill Clinton ehti myös saada osansa kritiikistä. Hicks ei valikoi kohteitaan poliittisen kannan perusteella. ”*All governments are lying cocksuckers.*”¹¹⁶ Materiaalin jaottelu kritiikin kohteen perusteella on jossakin määrin hankalaa Hicksin kohdalla. Hänellä oli tapana aloittaa kertomus jostakin spesifistä aiheesta ja sitten pikkuhiljaa liittää siihen muita teemoja ja näkökantoja. Yhden ainoan sketsin aikana hän saattoi talloa jalkoihinsa niin perhearvot, järjestäytyneet uskonnot kuin poliittiset ja taloudelliset päättäjät. Saatavilla oleva materiaali, esimerkiksi youtube-palvelun kautta löydettävät keikkataltioinnit vuosilta 1984 – 1986 osoittavat, että vaikka Hicks oli löytänyt kriittisemmän äänensä joitakin vuosia aikaisemmin, ei hän rutiineissa vielä kiinnittänyt kovinkaan suurta huomiota suoraan politiikkaan. Vasta 1988 taltioitu Rascal’s Comedy Club –keikka näyttäisi aloittavan Hicksin suoran kommentoinnin Yhdysvaltojen presidenteistä ja heidän politiikastaan. 1990-luvulla taltioiduissa suurissa konserttialiesityksissä on huomattavissa yhä enemmän suoraa politiikkaan kohdistuvaa kritiikkiä, jonka taustalla varmasti vaikuttaa 1990 – 1991 käyty Persianlahden sota. 1988 Hicks antoi maailman kuulla hänen mielipiteensä silloin viimeistä vuottaan presidenttinä toimineesta Ronald Reaganista. Laukaisevana tekijänä toimi varmasti vuonna 1986 julki tullut Iran-kontra –skandaali, joka vahingoitti pysyvästi Reaganin suosiota.¹¹⁷

Rascal’s Comedy Club –taltiointi alkaa pohdinnalla miksi kaikki hyvät ihmiset aina murhataan ja keskinkertaisuudet saavat jatkaa elämäänsä ja uraansa. Hicks luettelee murhattujen joukossa John Lennonin, John F. Kennedyn, Robert Kennedyn, Martin Luther Kingin, Gandhin ja Jeesuksen. Reagan sen sijaan selvisi murhayrityksestä ja syövästä.

Jesus Christ what’s it gonna take, give us a clue. A syringe of aids at your juggler, I’ll do it. To rid the world of your fascist stupid precence forever, you demon Ronald Wilson Reagan, six letters, six letters six letters,

¹¹⁵ Booth & Bertin 2005, 44.

¹¹⁶ Hicks 2004, 75.

¹¹⁷ Levine & Papatotiriou 2005, 197.

*antichrist devil dick-smoking motherfucker.*¹¹⁸

Sama rutiini löytyy myös 1989 taltioidusta ja *Sane man*¹¹⁹ –nimellä julkaistusta esityksestä. Sane man on myös ensimmäinen pidempi tallenne Hicksin uralta ja avaa huomattavasti laajemmin hänen henkilökohtaista filosofiaansa katsojille, kuin lyhyemmät yökerho ja komediaklubi –tallenteet, joita on saatavilla. Siinä Hicks tuo selvemmin esille näkemyksensä, mihin suuntaan Amerikka hänestä on menossa. Heti alussa hän ihmettelee tietynlaista oppimattomuuden ilmapiiriä, jonka hän on havainnut vallanneen Yhdysvallat vuoden 1980 jälkeen, vuoden jolloin Reagan valittiin ensimmäisen kerran presidentiksi. Ensimmäiset puoli tuntia Hicks käsittelee juomista, tupakointia ja huumeiden käyttöä ja kyseenalaistaa niistä vallalla olevat käsitykset. Hänestä kyse on henkilökohtaisesta valinnan vapaudesta. Hän kyseenalaistaa informaation jota ihmisille eri päihteistä annetaan. Alkoholi ja tupakka, jotka ovat laillisia ja verotettavia päihteitä, turruttavat ja supistavat ihmisten näkemystä maailmasta, kun taas kielletyt huumausaineet kuten marihuana ja LSD, auttavat ihmistä näkemään maailman laajemmassa mittakaavassa. Tämä Hicksin mukaan onkin tarkoitus – ihmisten omaa perspektiiviä yritetään supistaa kaikin mahdollisin keinoin, jotta massamedian heille tarjoamat, Reaganin konservatiivisen hallinnon hyväksymät ja markkinatalouden sanelemat elämäntavat saadaan aivopestyä amerikkalaisiin.¹²⁰ Hicksin esittämä ajatus massamedian roolista ei ole hänen omansa, vaan hän löysi sen todennäköisesti Edward S. Hermanin ja Noam Chomskyn teoksesta *Manufacturing consent*, joka julkaistiin ensimmäisen kerran 1988. Samaan aikaan Hicksin materiaalissa alkoi näkyä muutos poliittisempaan kritiikkiin ja hänen julkisuuden henkilöiden pilkkansa nivoutui osaksi laajempaa kulttuuri- ja massamediakritiikkiä.¹²¹ Oletettavaa on, vaikka ei täysin varmaa, että Bill kyseisen teoksen luki, sillä Boothkin mainitsee ystävänsä pitäneen todella paljon Chomskyn sosiaalisesta ja poliittisesta kritiikistä.¹²²

Sane man tarjoilee meille myös Hicksin näkemyksen 1980-luvun populaarikulttuurin muutoksesta. Suurin osa populaarikulttuurin kritiikistä hänellä kohdistuu, varmasti omista mielenkiinnon kohteista johtuen, musiikkiin. Artistit kuten Tiffany, Rick Astley

¹¹⁸ Hicks 1988, youtube rascals

¹¹⁹ Sane man oli ensimmäinen julkaisumielessä taltioitu esitys sen jälkeen kun Bill lopetti juomisen. Booth & Bertin 2005, 251.

¹²⁰ Hicks 1989, Sane man

¹²¹ Outhwaite 2003, 164.

¹²² Booth & Bertin 2005, 359.

ja Whamin George Michael ovat Hicksin filosofiassa vain tuotteita, joiden avulla voidaan myydä lisää tuotteita. Hicks esittää toivomuksen, käyttäen esimerkkinä John Lennon murhaa vuodelta 1980, että hullut murhaajat osoittaisivat edes jonkinlaista hyvää makua.

*Man if your gonna kill somebody, have some fucking taste. I'll drive you to Kenny Rogers house.*¹²³

Tämän jälkeen hän, hyvin visuaalisesti ja äänitehosteita käyttäen esittää ampuvansa George Michaelin lauleskellen ensin hänen kappalettaan ”You gotta have faith. *kaksi laukausta* No Georgie, you gotta have talent dude. *kolme laukausta* New rule.”¹²⁴ Hicks jatkaa George Michaelin käyttämistä esimerkkinä siirtyessään kritisoimaan mainostamista. Hänen näkemyksensä mukaan oikeat rocktähdet, kuten Keith Moon¹²⁵ eivät ikinä olisi alentuneet mainostamaan tuotteita kuten Coca-Cola tai Snickers. ”*What kind of a Reagan wet dream is this world man.*” Englanninkielinen sanonta maapallosta 3rd rock from the sun, on Hicksin mielestä Reaganin aikakaudella kääntynyt muotoon 3rd mall from the sun.

*When they said anybody in America can grow up to be a president, I didn't know what the fuck that meant until this year. Aaanybody, a body of water. A dead body. Who does Shell want there. Who does diet-coke want as president.*¹²⁶

Käsityksensä mainonnasta ja markkinoinnista Hicks tuo selvimmin esille 1993 julkaistussa Revelations esityksessä. ”*By the way, if anyone here is in marketing or advertising...kill yourself.*¹²⁷” Hicksin Amerikka ei rakennu kulutusyhteiskunnan ja talouselämän perusteille. Hän pitää markkinointia täysin perustelemattomana, suorastaan saatanasta lähtöisin olevana asiana, joka pilaa kaiken mikä maailmassa on hyvää ja ihmisiä, jotka tekevät sitä työkseen moraalittomina, toisten hyvinvoinnista välittämättöminä voiton tavoittelijoina.

¹²³ Hicks 1989, Sane man

¹²⁴ Hicks 1989, Sane man

¹²⁵ Iso-Britannialaisen The Who yhtyeen rumpali, joka kuoli lääkkeiden yliannostukseen 1978.
www.keithmoon.co.uk

¹²⁶ Hicks 1989, Sane man

¹²⁷ Hicks 1993, Revelations.

Reaganin politiikka 1980-luvulla oli todella vapauttanut talouselämän kädet valtiojohtoisen valvonnan alaisuudesta¹²⁸, joka mahdollisti samalla myös suuryritysten poliittisen vallan kasvun. David Harvey esittää teoksessaan *Uusliberalismin lyhyt historia* (2008) näkemyksen, jonka mukaan kansan arkielämään vaikutetaan voimakkaita ideologisia näkemyksiä tietoisesti ja pitkäjännitteisesti syöttämällä muun muassa suuryritysten ja median kautta, jotta taloudellinen valta saatiin palautettua pienelle eliitille.¹²⁹ Kuulostaako Bill Hicksiltä? Harveyn, Hicksin ja Chomskyn teorit kietoutuvat mielenkiintoisesti yhteen ja osoittavat mielestäni että Hicks seurasi aikansa muutoksia todella tarkasti ja aidosti tarkoitti mitä esityksissään sanoi. Harvey myös huomauttaa liitto- ja osavaltioiden ulkopuolisen poliittisen toiminnan tukemisen lisääntyneen valtavasti 1970-luvulla. Esimerkkinä hän mainitsee Business Roundtable, joka oli ”sitoutunut tavoittelemaan tarmokkaasti yrityksille poliittista valtaa.” Suuryritysten pääjohtajien perustama yhteistyöjärjestö rahoitti muun muassa ajatushautomoita kuten Heritage Foundation, Hoover Institute ja American Enterprise Institutea.¹³⁰

Juuri Hoover Instituten julkaisemassa teoksessa Murray L. Weidenbaum hahmottaa Yhdysvaltojen valtiollista valtaa suhteessa talouteen seuraavasti.

*The overriding point to all these recommendations should not be lost sight of: the purpose of reducing the regulatory load is not to lighten the burden of business. Rather, it is to improve the ability of the business system to meet the needs of the consuming public.*¹³¹

Weidenbaum kiinnittää huomionsa juuri siihen mistä Harveykin puhuu, ihmisten kulttuurillisten ja traditionaalisten arvojen puolustuksesta, jolla voidaan hakea suostumusta erilaisille toimintamalleille esimerkiksi taloudessa. Merkittävimmäksi tällaiseksi arvoksi hän nostaa vapauden.¹³² Weidenbaumin tapauksessa kuluttajan vapauden valita tarpeidensa mukaan. Myös Milton ja Rose Friedman kirjoittivat Hoover

¹²⁸ Chafe 2009, 244 ja Levine & Papisitiriou 2005, 193.

¹²⁹ Harvey 2008, 51 – 52.

¹³⁰ Harvey 2008, 56 – 57.

¹³¹ Weidenbaum 1980, 218.

¹³² Harvey 2008, 51 – 52.

Instituten julkaisussa hyvin ylevään sävyyn vapaudesta. He katsovat niin taloudellisen kuin inhimillisen vapaudenkin toteutuneen parhaimmalla mahdollisella tavalla Yhdysvalloissa ja toteavat niiden olevan yhdysvaltalaisten perimmäinen rakenneos. Näiden vapauksien ja siten myös yhdysvaltalaisten itsensä suurin uhka on vallan keskittyminen johon Yhdysvallatkin on ajautunut.¹³³ Myös Hicks katsoo maansa ajautuneen kauas alkuperäisistä ihanteistaan, vapaudesta ja demokratiasta, kohti oikeistolaisempaa fundamentalistista taantumusta.¹³⁴ Kumpikin osapuoli tukeutuu perusteluissaan vapauden käsitteeseen. Hicks ei kuitenkaan pitänyt markkinoiden tai hallituksen tarjoamaa vapautta todellisena, vaan vapautena valita annetuista vaihtoehdoista. Puhuessaan John F. Kennedyn salamurhasta vuoden 1993 *Revelations* esityksessään Hicks kuvailee yhdysvaltalaista vapautta seuraavasti:

*Go back to bed, America. Your government has figured out how it all transpired. Go back to bed, America. Your government is in control again. Here. Here's American Gladiators. Watch this, shut up. Go back to bed, America. Here is American Gladiators. Here is 56 channels of it! Watch these pituitary retards bang their fucking skulls together and congratulate you on living in the land of freedom. Here you go, America! You are free to do as we tell you! You are free to do what we tell you!*¹³⁵

Hicks käyttää kaapelitelevisioiden tarjontaa esimerkkinä siitä, kuinka markkinavoimat hyvin laajalla tarjonnallaan antavat ihmisille valheellisen kuvan valinnan vapaudesta. Oman käsityksensä vapaudesta hän taas tuo esille Laff Stop –klubilla joulukuussa 1991 käsitellessään huumeiden käyttöä ja alkoholia.

*Here is my final point. Oh thank you God. About drugs, about alcohol, about pornography – whatever that is – what business is it of yours what I do, read, buy, see, or take into my body, as long as I do not harm another human being on this planet?*¹³⁶

Vaikka Ronald Reaganin tarkoituksena olikin saada helpotettua ihmisten verotaakkaa ja

¹³³ Friedman & Friedman 1980, 25.

¹³⁴ Outhwaite 2003, 128.

¹³⁵ Hicks 1993, *Revelations*.

¹³⁶ Hicks 2004, 80.

saada hallituksen valtaa heidän elämäänsä kavennettua, Hicks näkee Yhdysvaltojen hallituksen hyvin toisenlaisessa valossa. Republikaanien hallinnoima 1980-luku kokonaisuudessaan näyttäytyy Hicksille suurena salaliittona. Hallitus yhdessä markkinavoimien kanssa, ja osittain niiden taakse piiloutuen, ohjailee suuria massoja. Hicks puhuukin tavallisista kansalaisista marionettinukkeina, joita poliittista ja taloudellista valtaa pitävät ohjailevat mielensä mukaan.¹³⁷ Poliittinen valta ei Hicksin mukaan kuitenkaan ole niiden ihmisten käsissä, joiden käsissä se vaikuttaisi olevan.

I'll show you politics in America. Here it is, right here. "I think the puppet on the right shares my beliefs." "I think the puppet on the left is more to my liking." "Hey, wait a minute, there's one guy holding out both puppets!" "Shut up! Go back to bed, America. Your government is in control. Here's Love Connection. Watch this and get fat and stupid. By the way, keep drinking beer, you fucking morons."¹³⁸

Jälleen Hicks tuo esille näkökantansa siitä, kuinka ihmiset harhautetaan pois oikeista asioista, viihdeteollisuuden tarjoamaan maailmaan. Televisio ”Lucifer’s dreambox” oli hänelle Chomskyn ja Hermanin näkemysten mukainen ihmisten tyhmentäjä ja harhauttaja, jonka tehtävänä oli estää ihmistä itseään ajattelemasta. Kertoessaan ”oikeista” asioista, eli uutisissa ja ajankohtaisohjelmissä, Hicks näki mielipiteisiin vaikuttamisen tapahtuvan kielen muokkaamisen kautta.¹³⁹ 1980-luvulla television tarjonta todellakin näyttää muuttuneen, erityisesti komediaohjelmien osalta, kuten David Marc huomautti. Myös elokuvat muuttuivat. *Kummisetä* (1972), Robert DeNiron tähdittämä ja Martin Scorsesen ohjaama *Taksikuski* (1976), sekä esimerkiksi stand up – komiikan legendasta Lenny Brucesta kertunut *Lenny* (1974) uskalsivat vielä käsitellä ahneutta, väkivaltaa ja vieraantumista moraaliselta kannalta. Vuosikymmenen vaihtuessa elokuva-teollisuus oli enemmän keskittynyt lihaksikkaiden supersankareiden kuten Arnold Schwarzeneggerin, Sylvester Stallonen ja Bruce Willisin toiminnantäyteisiin elokuviin, jotka edustivat enemmän eskapismia, ja joissa Yhdysvallatkin voitiin nähdä Vietnamin sodan voittajana.¹⁴⁰ Levinen ja Papatitirioun kuvaus Reaganin presidenttiydestä sopii myös hyvin Hicksin näkemykseen

¹³⁷ Hicks 2005, Oxford / Salvation.

¹³⁸ Hicks 1997, Rant In E-minor.

¹³⁹ Outhwaite 2003, 165 – 166.

¹⁴⁰ Outhwaite 2003, 53.

yhdysvaltojen politiikasta. Heidän mukaansa Reagan oli täysin henkilökuntansa armoilla, hänen oma tehtävänsä näyttäisi rajoittuneen lähinnä julkisiin esiintymisiin, joissa hänen näyttelijän ja puhemiehen lahjansa pääsivät oikeuksiinsa. Paneutuminen poliittisiin yksityiskohtiin tai muutenkaan jokapäiväiseen viran hoitamiseen, ei näyttänyt Reagania juuri kiinnostaneen.¹⁴¹ Tämä välinpitämättömyys johti esimerkiksi Iran-Contra –skandaaliin.

Reaganin varapresidenttinä toiminut George H. W. Bush valittiin 1988 presidentin virkaan. Hänen ensimmäistä ja ainoata nelivuotiskauttaan leimaa voimakkaasti Persianlahden sota 1991 ja Neuvostoliiton hajoaminen. Ensimmäisestä Hicksillä oli paljon sanottavaa, jälkimmäisestä ei niinkään. Outhwaite esittää näkemyksen jonka mukaan Bushin hallinto aktiivisesti syötti disinformaatiota amerikkalaisille, koskien Kuwaitin miehitystä. Bush keksi myös nimetä Husseinin uudeksi Hitleriksi ja välittömäksi uhaksi maailmanrauhalle. Yhdysvaltojen hallitus väitti satelliittikuvista näkyneen neljännesmiljoona irakilaista sotilasta Saudi-Arabian rajalla mutta esimerkiksi Floridalaisen journalistin Jean Hellerin käsiinsä saamissa kuvissa näitä ei näkynyt.¹⁴²

Hicks esiintyi kesäkuussa 1991 Pittsburghissä Funny Bone klubilla ja käsitteli esityksessään myös alkuvuoden tapahtumia.¹⁴³

*The war (clears throat) the war was a very stressful time for me, the war. Yeah. I was in a very unenviable position of being for the war but ... against the troops. (makes crickets chirruping sound.) First of all, and this needs to be said, cos it isn't said enough, and in fact it was never said. There NEVER was a war. A war is when two armies are fighting. Right there, I think we can all agree.*¹⁴⁴

Hicks viittaa liittouman massiiviseen ylivoimaan joka todella teki taistelutapahtumista hyvin yksipuolisia. Hän jatkaa sodan käsittelyä pohtimalla olisiko uutta aseteknologiaa voitu käyttää esimerkiksi nälänhädän torjumiseen ja huomauttaa vielä uhrilukujen

¹⁴¹ Levine & Papatiriu 2009, 247 – 252.

¹⁴² Outhwaite 2003, 138 – 139.

¹⁴³ Hicks oli ehtinyt vieraillla Late night with David Letterman –showssa huhtikuussa mutta johtuen esityksen lyhydestä ei hän siinä ehtinyt vielä tarkemmin käsitellä tapahtunutta. www.imdb.com

¹⁴⁴ Hicks 2004, 41.

kertovan omaa kieltään tapahtumista. Irak koki sodassa noin 150 000 kaatuneen tappiot ja liittouma 79 kaatunutta. Yhtenä osasyynä lukuihin on sodan luonne. Liittouma keskitti maailmanhistorian suurimman ilmapommituksen Irakiin ennen sodan maavaiheen alkamista. Yli 40 päivän ja yön ajan taivaalta satoi noin 80 miljoonaa kiloa pommeja irakilaisten päälle.¹⁴⁵ Ajatuksen ettei sotaa todella koskaan edes ollut, jakoi Hicksin kanssa ainakin ranskalainen filosofi Jean Baudrillard joka 1991 kirjoittamassaan ja 1995 englanniksi ilmestyneessä teoksessaan *The gulf war did not take place* väittää sotaa tarkasti suunnitelluksi mediatapahtumaksi – ”virtuaalisodaksi”. Konflikti tuli Bushille kuin tilauksesta. Hänen kannatuslukunsa olivat alhaalla eivätkä amerikkalaiset olleet ollenkaan tyytyväisiä hänen sisäpolitiikkansa hoitoon.¹⁴⁶ Katsottuna maailmaa Bill Hicksin silmin, olisi helppo väittää että Baudrillard oli oikeassa. Ajankohta ei olisi voinut olla parempi – alhaiset kannatusluvut ja tulevat presidentinvaalit seuraavana vuonna. Persianlahden luoma noste ei kuitenkaan kantanut Bushia toiselle kaudelle. Median roolia konfliktin aikana ei tietenkään jäänyt Hicksin esityksen ulkopuolelle.

The media: once again, watching too much news really bummed me out. Remember how it started? They kept talking about the Elite Republican Guard? You know, the Elite Republican Guard. These were like the bogeyman of the war, the first couple of months. ‘Well, we’re doing good now, but we have yet to face the Elite Republican Guard.’ Like these guys were ten-feet-tall desert warriors (makes crashing footstep noise) ‘Never lost a battle.’ (crashing footsteps) ‘We shit bullets.’ (crashing footsteps) Well, after two months of bombing and not one reaction from these people they became simply ... The Republican guard. Ha ha ha ha ha! Not merely as elite ... as we may have led you to believe. After another month of bombing, they went from the Elite Republican Guard, to the Republican Guard, to the Republicans made this shit up about there being guards out there. We hope you enjoyed the fireworks show.’¹⁴⁷

Yhdysvaltojen armeija kontrolloi tarkasti mitä Irakista uutisoitiin. Yhdysvalloissa

¹⁴⁵ Blum 2002, 168.

¹⁴⁶ Outhwaite 2003, 138.

¹⁴⁷ Hicks 2004, 43.

esitettyt uutiskuvat eivät näyttäneet sotatapahtumia todellisessa valossa vaan sensuuri oli erittäin tarkkaa alusta alkaen. Taustalla olivat kokemukset Vietnamin sodasta ja siitä miten sodan todellinen kuvaus vaikutti ihmisten mielipiteisiin. Persianlahden kohdalla samaa virhettä ei haluttu toistaa.¹⁴⁸ Esiintyessään Lontoossa 1992 Hicks otti esille myös Ison-Britannian luurangot liittyen konfliktiin. Persianlahden sotaa edeltävinä kuukausina Iso-Britannia oli myynyt, omien asevientilakiensa vastaisesti, tarvikkeita joita oli käytetty sodankäynnissä. Myös Yhdysvallat myi Irakiin paperilla ”maataloustyövälineitä”, jotka sitten ”muunnettiin” aseiksi. Hicksiä kiinnostaa millaisista työkaluista oikeasti oli kyse. Liekinheitinharavoista? Panssaritraktoreista?¹⁴⁹

Hicks huomauttaa miten presidentti Bush vetosi amerikkalaisiin vuoden 1992 vaalien alla, että hänen tulisi olla armeijan ylipäällikkönä, koska ”*We still live in a dangerous world.*” ja samaan aikaan hän itse oli aseistamassa maailmaa.¹⁵⁰ Hän vertaakin Yhdysvaltoja Jack Palancen roolihahmoon vuoden 1953 elokuvassa *Etäisten laaksojen mies*¹⁵¹, kun tämä on heittänyt pistoolin paimenen jalkoihin.

‘Pick it up.’

‘I don’t wanna pick it up, mister; you’ll shoot me.’

‘Pick up the gun.’

‘Mister, I don’t want no trouble, huh. I just came down town here to get some hard rock candy for the kids, some gingham for my wife. I don’t even know what gingham is, but she goes through about ten rolls a week of that stuff. I ain’t looking for no trouble, mister.’

‘Pick up the gun.’ (three gunshots)

‘You all saw him. He had a gun.’¹⁵²

Yhdysvaltojen kaksinaismoralismin kritiikki aseiden viennissä ja poliittisessa retoriikassa kuvastaa Hicksin voimakasta pasifistista ajattelutapaa. Sama ajattelu tulee esille selvimmin hänen eräässä esityksen lopetusrutiinissa, jossa hän vertaa elämää vuoristorata-ajeluun. Puheessaan hän esittää ajatuksen maailmasta jota ei hallita pelolla

¹⁴⁸ Outhwaite 2003, 140 – 141.

¹⁴⁹ Hicks 2004, 117 – 118.

¹⁵⁰ Hicks 2004, 116.

¹⁵¹ Alkuperäiseltä nimeltään *Shane*. www.imdb.com

¹⁵² Hicks 2004, 118.

vaan rakkaudella, jossa aseisiin ja puolustusmenoihin käytetyt varat käytettäisiinkin maailman köyhien ja nälkäisten hyväksi. Hicksin aggressiiviseen esiintymiseen ja ajoittain jopa vastenmielisiin mielikuviin kätkeytyy hyvin klassisia liberalismiin vaatimuksia. Hänen näkemyksensä mukaan ei ihmisten henkilökohtaisilla mieltymyksillä tai heidän tekemisillään ole mitään perusteltua kieltoa, jos he eivät millään tavalla vaikuta muiden ihmisten elämään. Tämän henkilökohtaisen vapauden lisäksi Hicks kuitenkin suosittelee ja kehottaa ihmisiä näkemään maailman kuten hän sen näkee. Hän samaan aikaan pyytää amerikkalaisia näkemään harmaan eri sävyjä mutta itse maalaa hyvin musta-valkoista maailmankuvaa. Hicks ironista kyllä, heijastelee yksilönä koko Yhdysvaltalaisista yhteiskuntaa. Samaan aikaan hän esiintyy etelän junttina ja älykkönä; puhuu yksilön vapaudesta klassisen liberalismiin retoriikalla ja raivoaa ihmisille heidän väärästä musiikkimausta. Hicks on ristiriitainen agitaattori ja samaan aikaan ehdottomia totuuksia saarnaava maanikko mutta vaikuttaisi siltä, että hänen tyylinsä toimii. Hän halusi muuttaa ihmisten tapaa ajatella ja kun tiedämme hänen ympärilleen kehittyneen kulttimaineen ja hänen vaikutuksensa stand up –komiikoihin, näyttäisi Hicks onnistuneen.

3 George Carlin – Sivusta seuraaja

George Denis Patrick Carlin syntyi New Yorkissa 12. toukokuuta vuonna 1937 ja kuoli 22. kesäkuuta 2008. Hänen isänsä Patrick, joka oli syntynyt 1888 Donegalissa Irlannissa, ja äitinsä Mary os. Bearey, olivat jo ehtineet erota esikoisensa syntymän jälkeen, kun he sattumalta kohtasivat kesällä 1936. Maryn tultua taas raskaaksi päätti hän tehdä abortin mutta muutti kuitenkin viime hetkellä mielensä. Isän alkoholismi ajoi parin kuitenkin uudelleen eroon ja isä Patrick kuoli vuonna 1945 sydänkohtaukseen. Carlinin elämäkerran kirjoittanut James Sullivan epäili isän poissaolon vaikuttaneen voimakkaasti Georgen skeptisyyteen auktoriteetteja kohtaan. Äidin työskennellessä pitkiä päiviä elättääkseen itsensä ja kaksi poikaansa, George vietti aikaansa sarjakuvien ja radion parissa. Hänen suosikkilukemistoonsa kuului myös *Esar's Comic Dictionary*, joka oli kokoelma humoristi Evan Esarin sanaleikkejä. Esarin määritelmien mukaan esimerkiksi kyynikko oli 'mies joka on kyllästynyt synnin tekoon' ja vapaus tarkoitti 'kykyä tehdä mitä haluaa välittämättä muiden paitsi vaimon, pomon, poliisin, naapureiden ja hallituksen mielipiteestä'.¹⁵³

Carlinin uhma auktoriteetteja kohtaan aiheutti hänelle vaikeuksia koulussa. Muun muassa näpistelyn ja marihuanan takia hän vaihtoi koulua useasti ja päätti lopettaa koulun käynnin heti kun se laillisesti oli mahdollista 16-vuoden ikäisenä.¹⁵⁴ 17-vuotiaana Carlin listautui ilmavoimiin mutta hänet erotettiin 1957 useiden eri rikkeiden takia. Radiojuontajan työ oli kuitenkin ehtinyt viedä jo parikymppisen miehen mennessään ja nyt hänellä oli mahdollisuus keskittyä vain siihen.¹⁵⁵ 1950-luvun koomikot kuten Lenny Bruce ja Mort Sahl olivat vieneet stand upia eteenpäin, jättämällä taakseen vaudeville-perinteet. Karkeasti voisi sanoa että Bruce teki stand up komediasta hävytöntä, sairasta, ja Sahl teki siitä poliittista ja oppinutta. Carlin selvästi vaikutti molemmista puolista. Carlinin ura johti lopulta radiosta lavoille ja hänet tunnetaan erityisen työteliäänä koomikkona. 1980 – 90 –luvulla hän teki esimerkiksi kahdeksan noin tunnin mittaista esitystä HBO-kanavalle, joita käytän pääasiallisina lähteinä hänen osaltaan.

¹⁵³ Sullivan 2010, 9 – 12.

¹⁵⁴ Sullivan 2010, 17 – 22.

¹⁵⁵ Sullivan 2010, 26 – 29.

3.1 Sanaleikeistä suunsa puhtaaksi puhumiseen

Vielä 1980-luvun alussa Carlin ei halunnut tehdä poliittista huumoria, koska katsoi sen vanhenevan liian nopeasti. *A Place for My Stuff* (1981) komedia-albumi esitteli kuitenkin yhden hänen suosituimmaksi nousseista rutiineistaan, jossa Carlin vielä hyväntahtoisesti ottaa kantaa ihmisten ja heidän tavaroidensa kiinteään suhteeseen. 'Stuff' löysi tiensä myös myöhemmin *Carlin on Campus* (1984) HBO spesiaaliin.¹⁵⁶

Carlin toisin kuin Hicks ei ollut 1980-luvun alkaessa enää nuori, eikä koomikkona aloittelija. Kiinnostava yhteinen tekijä kuitenkin löytyy molempien materiaalista. Vuosi 1988 näyttäisi tuoneen kummankin esitykseen poliittisemmän lähestymistavan ja kriittisempiä äänensävyjä. Iran-contra skandaalin tulo julkisuuteen 1986 ja siitä johtuneet irtisanomiset Reaganin hallinnosta seuraavana vuonna, sekä vuoden 1988 presidentinvaalit olivat varmasti vaikuttavina tekijöinä taustalla mutta syitä voidaan etsiä myös Yhdysvaltojen poliittisen kentän muutoksesta. 1979 saarnaaja Jerry Falwell, joka oli voimakkaasti irtisanoutunut politiikasta 1960-luvulla, organisoi *Moral Majority* nimisen liikkeen taistelemaan koulujen seksivalistusta, pornografiaa ja homoseksuaalisuutta vastaan.¹⁵⁷ Toinen ”televangelista” Pat Robertson julisti ”We have enough vote to run the country.” ja kehotti katsojiaan taistelemaan humanistisia, ateistisia ja hedonistisia arvoja vastaan, jotka olivat valloittamassa Yhdysvaltojen hallitusta.¹⁵⁸ Kristillisen oikeiston vaikutusmahdollisuuksia lisäsi entisestään vuoden 1987 *fairness in broadcasting act*, joka käytännössä poisti medialta vastuun asioiden ja näkemysten tasapuoliseen esittämiseen.¹⁵⁹

Carlinin viides HBO spesiaali oli vuoden 1986 *Playing with your head*, jossa hän käsittelee esimerkiksi julkisuuden henkilöiden hyväntekeväisyyttä ja amerikkalaista urheilua. Lähestymistapa hänellä on kuitenkin vielä enemmän ihmettelevä kuin kriittinen. Kaksi vuotta myöhemmin julkaistu *What am I doing in New Jersey* (1988) osoittaa selvästi että jotain on tapahtunut. Carlin aloittaa esityksensä listaamalla ihmisiä,

¹⁵⁶ Sullivan 2010, 191 – 193.

¹⁵⁷ Chafe 2009, 232; Schulman 2002, 202.

¹⁵⁸ Chafe 2009, 232.

¹⁵⁹ The Fairness in Broadcasting Act of 1987 <http://thomas.loc.gov/cgi-bin/bdquery/z?d100:HR01934:@@D&summ2=m&> (5.11.2012)

joita ilman hän voisi hyvin elää. Yhtenä ryhmänä hän mainitsee ne, jotka oikeasti osaavat Yhdysvaltojen kansallislaulun toisen säkeistön sanat ja mainitessaan laulun nimen *Star-spangled banner*, hän osoittaa ilmeellään halveksuntaansa.

*I really haven't seen this many people in one place since they took the group photographs of all the criminals and lawbreakers in the Ronald Reagan Administration.*¹⁶⁰

Iran-contra skandaalin jäljiltä useita Reaganin hallinnon jäseniä oli erotettu toimestaan, yhtenä merkittävimmistä oikeusministeri Edwin Meese, jonka tekemisiä, kuten Carlin huomauttaa, tutki jopa kolme eri syyttäjää. Carlin jatkaa esitystä huomauttamalla Reaganin hallinnon rikollisuuden vastaisista toimista, jotka hänen mielestään eivät koske talousrikollisia.

*They want to put street criminals in jail to make life safer for the business criminals. They're against street crime, providing that street isn't Wall Street.*¹⁶¹

Reaganin talouden vapauttaminen ja valtion hallinnon vähentäminen eivät selvästikään saa Carlinin varauksetonta hyväksyntää. Hallinto jonka piti vähentää omaa vaikutustaan tavallisten amerikkalaisten elämään, haluaa kuitenkin Carlinin mielestä yhä tarkkailla mitä ihmiset saavat lukea tai kuunnella. Kristillisten arvojen nousu politiikassa ja kirkkojen verovapaus eivät Carlinista myöskään kuuluneet yhteen. Hän esittääkin ajatuksen, että jos uskonnot haluavat osallistua yhteiseen päätöksentekoon, tulee niiden myös rahoittaa sitä verojen kautta. Tämä olisi myös oiva keino tasapainottaa alijäämäistä valtion budjettia. Kristillinen oikeisto aborttinäkemyksineen tulee vielä käsitellyksi ennen kuin Carlin siirtyy tarkastelemaan amerikkalaisen yhteiskunnan tilaa laajemmin.¹⁶²

It's a great country, but it's a strange culture. ... This has got to be the only country in the world that could ever come up with a disease like bulimia;

¹⁶⁰ Carlin 1988. What Am I Doing in New Jersey

¹⁶¹ Carlin 1988. What Am I Doing in New Jersey

¹⁶² Carlin 1988. What Am I Doing in New Jersey

*gotta be the only country in the world where some people have no food at all, and other people eat a nourishing meal and puke it up intentionally. This is a country where tobacco kills four hundred thousand people a year, so they ban artificial sweeteners! Because a rat died! You know what I mean? This is a place where gun store owners are given a list of stolen credit cards, but not a list of criminals and maniacs! And now, they're thinking about banning toy guns and they're gonna keep the fucking real ones! They want to put street criminals in jail to make life safer for the business criminals. They're against street crime, providing that street isn't Wall Street.*¹⁶³

Selitykseksi Carlin tarjoaa amerikkalaista kaksinaismoralismia;

*It's the old American Double Standard, ya know: Say one thing, do somethin' different. And of course this country is founded on the double standard, that's our history! We were founded on a very basic double standard: This country was founded by slave owners who wanted to be free. They want to put street criminals in jail to make life safer for the business criminals. They're against street crime, providing that street isn't Wall Street.*¹⁶⁴

Vuodesta 1988 lähtien George Carlin kiinnitti yhä enemmän huomiota asioihin, jotka hänen mielestään olivat pielessä Yhdysvalloissa, tai koko ihmiskunnassa, aikaisemman pienten kummallisuuksien sijaan hän siirtyi tarkastelemaan yhä suurempia kokonaisuuksia ja irrottautuu esityksissään yhä enemmän roolistaan ihmiskunnan jäsenenä. Hyvän esimerkin antaa *What am I doing in New Jersey*'n loppupuoli, jossa hän kertoo vähät välittävänsä liikennesäännöistä ja nauttivansa ihmisten yliajamisesta. Kaksi vuotta myöhemmin, George H. W. Bushin presidenttikaudelle siirryttäessä, tämä puoli tulee yhä enemmän ja enemmän esille. Carlin kertoo kuinka Abraham

¹⁶³ Carlin 1988. What Am I Doing in New Jersey

¹⁶⁴ Carlin 1988. What Am I Doing in New Jersey

Maslow'n¹⁶⁵ teorian mukaan oman potentiaalinsa saavuttanut yksilö ei kykene identifioimaan itseään paikallisiin ryhmiin, avasi hänen silmänsä.

I don't really identify with America. I don't really feel like an American or part of the American experience, and I don't really feel like a member of the human race, to tell you the truth. I know I am, but I really don't. All the definitions are there, but I don't really feel a part of it. I think I have found a detached point of view, an ideal emotional detachment from the American experience and culture and the human experience and culture and human choices.¹⁶⁶

Uuden vuosikymmenen alkaessa Carlin oli jo hyvää vauhtia muuttamassa esityksiään yhä synkemmiksi. 1990 julkaistu *Doing it again* osoittaa mielestäni hyvin, millä tavalla Carlinin suhtautuu omaa taisteluunsa sananvapauden puolesta ja sen kuinka hänen komiikkansa oli muuttunut havaintojen tekemisestä mielipiteiden esittämiseksi. Carlin oli joutunut 1970-luvulla tekemisiin oikeuslaitoksen ja FCC:n kanssa sketsinsä *Seven Words You Can Never Say on Television*¹⁶⁷ kanssa ja vielä 1988 HBO spesiaalissa hän ottaa asiaan kantaa.

The FCC, the Federal Communications Commission, decided all by itself that radio and television were the only two parts of American life not protected by the free speech provisions of the first amendment to the Constitution. I'd like to repeat that, because it sounds vaguely important! The FCC, an appointed body, not elected, answerable only to the president, decided on its own that radio and television were the only two parts of American life not protected by the first amendment to the Constitution. Why did they decide that? Because they got a letter from a minister in Mississippi! A Reverend Donald Wildman in Mississippi heard something on the radio that he didn't like. Well, Reverend, did anyone ever tell you there are two KNOBS on the radio? Two. Knobs. On the radio. Of course, I'm sure the reverend isn't that comfortable with anything that has

¹⁶⁵ **Abraham Harold Maslow** (1908 – 1970), amerikkalainen psykologi ja filosofi.

¹⁶⁶ Sullivan 2010, 194.

¹⁶⁷ Sullivan 2010, 4, 130 – 138.

*two knobs on it. But hey, reverend, there are two knobs on the radio! One of them turns the radio OFF, and the other one, CHANGES THE STATION! Imagine that, reverend, you can actually change the station! It's called freedom of choice, and it's one of the principles this country was founded upon. Look it up in the library, reverend, if you have any of them left when you've finished burning all the books.*¹⁶⁸

Doing it again rakentuu pääasiassa juuri Carlinille niin rakkaan englanninkielen käyttöön. Esityksen alussa hän huomauttaa, ettei oikein tiedä nykyään mitä sanoa esityksissään juuri FCC:n takia. Epäselväksi ei myöskään jää mitä mieltä vanheneva koomikko on ihmisistä yleisesti. Hänen mielestään ihmiset ovat joko ”stupid, full of shit or fucking nuts.” ja huomauttaa vielä Yhdysvaltojen varapresidentin Dan Quaylen¹⁶⁹ olevan näitä kaikki kolmea yhtä aikaa. Carlin jatkaa esitystään kritisoimalla niin Yhdysvaltojen hallituksen, uskontojen kuin eri intressiryhmienkin tapaa käyttää kieltä vaikuttamisen ja vallan välineenä.

Government wants to control information and control language because that's the way you control thought, and basically that's the game they're in.

Carlin kulkee ajatustensa kanssa hyvin samanlaista polkua mielestäni kuin Bill Hicks, joka kuitenkin keskittyy enemmän chomskylaisessa hengessä median rooliin vallankäytössä. Carlin lähestyy kritiikissään yhä enemmän luokkataistelua mitä pidemmälle 90-luku etenee. ”*Smug, greedy, well-fed white people have invented a language to conceal their sins.*”¹⁷⁰ 1992 julkaistussa *Jamming in New York* –esityksessä kunniansa kuulevat muun muassa ’elitistinen, ylimielinen ja rasistinen’ golf ja keskiluokkaiset liberaalit, jotka luonnonsuojelun nimissä huolehtivat oman elinympäristönsä viihtyvyydestä.¹⁷¹ 1996 tulilinjalla ovat konservatiivit ja heidän kaksinaismoraalinsa abortin ja sodan suhteen.¹⁷² Ainut asia mikä tekee Carlinin luokkataistelusta erilaista, on se että hän on sodassa kaikkia luokkia vastaan.

¹⁶⁸ Carlin 1988, What Am I Doing in New Jersey

¹⁶⁹ James **Dan**forth **Quayle** (s. 1947) Yhdysvaltojen 44. varapresidentti George H. W. Bushin republikaanihallinnossa. Encyclopaedia Britannica.

¹⁷⁰ Carlin 1988, What am I Doin' in New Jersey

¹⁷¹ Carlin 1992, Jammin' In New York.

¹⁷² Carlin 1995, Back in Town

*Planet, species, race, nation, state, religion, party, union, club, association, neighborhood, improvement committee; I have no interest in any of it. I love and treasure individuals as I meet them, I loathe and despise the groups they identify with and belong to. So, if you read something in this book that sounds like advocacy of a particular political point of view, please reject the notion. My interest in "issues" is merely to point out how badly we're doing, not to suggest a way we might do better.*¹⁷³

Tässä suhteessa Carlin eroaa Hicksistä ja hänen näkemyksistään, Hicks ehdotti muutoksia, hänellä oli näkemys siitä miten asiat voisivat olla paremmin ja hän toi sen esille. Carlinin pessimistisyys ei kuitenkaan estänyt häntä kommentoimasta ja kritisoimasta amerikkalaista yhteiskuntaa ja sen rakkaimpia uskomuksia. 1992 hänkin ottaa osaa keskusteluun Persianlahden sodasta ja linkittää sen samaan sarjaan muiden Yhdysvaltojen käymien sotien kanssa. *Jammin' in New York* (1992) nauhoitettiin Madison Square Gardenissa huhtikuussa, kaksi viikkoa Sam Kinisonin kuoleman jälkeen ja Carlin olikin omistanut esityksensä hänelle.¹⁷⁴ Heti lavalle tultuaan Carlin ottaa puheeksi Persianlahden. Hän huomauttaa miten sotaa pystyi seuraamaan lähes joka televisiokanavalta ja sitä myös seurattiin, koska Yhdysvallat on sotaa rakastava kansa. Yhdysvallat on myös hyvä sodankäynnissä, koska saa paljon harjoitusta siinä, kuten Carlin huomauttaa. Historiansa aikana Yhdysvallat on osallistunut merkittävään sotaan keskimäärin joka kahdeskymmenes vuosi. Tavoilleen uskollisena hän ei kuitenkaan pidä tätä mitenkään pahana asiana, jopa hyvänä, koska katsoo, etteivät Yhdysvallat ole enää hyvä missään muussa.

And that is good thing we are, we are not very good in anything else anymore. Can't built a decent car, can't make a TV set or VCR worth the fuck. Got no steel industry left, can't get health care for our old people,

¹⁷³ Carlin 1997, Brain Droppings audiobook

¹⁷⁴ Sullivan 2010, 210.

can't educate our young people, but we can bomb the shit out of your country alright?!¹⁷⁵

Carlinin esille ottama Yhdysvaltojen teollisuuden taantuma oli alkanut jo 70-luvun lopulla, kun itä-Aasian maiden talous oli lähtenyt huimaan nousuun. Erityisesti Japanin johdolla auto- teräs- ja elektroniikkateollisuuden painopisteet olivat siirtyneet Yhdysvalloista pois ja pääsyyksi tähän Norman Cantor esittää puhtaasti taloudellisten seikkojen sijaan kulttuurillisia tekijöitä. Työetiikan huononeminen, koulutuksen ongelmat ja perhe- ja sosiaalisten suhteiden heikkeneminen Yhdysvalloissa antoivat itäisen Aasian maille, jotka vasta muutama sukupolvi sitten olivat siirtyneet feodalismista talousmaiksi ja omasivat täten yhtenäisemmän ryhmäajattelun perinteen, etulyöntiaseman taloudellisella taistelukentällä. Amerikkalaisten usko oman maansa teollisuuteen tulee myös hyvin ilmi General Motorsin ja Toyotan yhteistyön tuloksesta, jonka seurauksena käytännössä samaa autoa myytiin Yhdysvalloissa 1986 sekä Toyotan että Chevroletin merkillä, Toyotan myydessä hyvin, ja vielä kalliimmalla, kuin Chevroletin.¹⁷⁶ Yhdysvallat todella siis eli huonossa itsetunnossa 1980-luvulla, mikä osaltaan varmasti selittää Reaganin kaltaisen elokuvasankarin nousun presidentiksi. 1990-luvun puoliväliin tultaessa amerikkalaisyritykset kuitenkin olivat onnistuneet tekohengityksessään ja tehneet paluun. Tuotannon siirtäminen halvempiin maihin, kotimaisten palkkatulojen karsiminen, automatiikan käyttöönotto, osavaltion ja liittovaltion tuki sekä ryhmätyön parantaminen olivat saaneet yritykset taas kukoistamaan, tosin keskiluokkaisen työntekijän kustannuksella. Amerikkalaisen työntekijän reaalitulot eivät nousseet, vaan joidenkin taloustieteilijöiden mukaan jopa laskivat 1980 – 1995 ja irtisanomisen uhka oli todellinen.¹⁷⁷

That's all the media and the politicians are ever talking about--the things that separate us, things that make us different from one another. That's the way the ruling class operates in any society. They try to divide the rest of the people. They keep the lower and the middle classes fighting with each other so that they, the rich, can run off with all the fucking money! Fairly

¹⁷⁵ Carlin 1992, Jammin' In New York.

¹⁷⁶ Cantor 1998, 429.

¹⁷⁷ Cantor 1998, 430.

*simple thing. Happens to work. You know? Anything different--that's what they're gonna talk about--race, religion, ethnic and national background, jobs, income, education, social status, sexuality, anything they can do to keep us fighting with each other, so that they can keep going to the bank! You know how I describe the economic and social classes in this country? The upper class keeps all of the money, pays none of the taxes. The middle class pays all of the taxes, does all of the work. The poor are there just to scare the shit out of the middle class. Keep 'em showing up at those jobs.*¹⁷⁸

Keskiluokan todellakin piti olla varuillaan työpaikkojensa puolesta, yritysten leikatessa palkkamenojaan ottamalla, 1900-luvun alun tapaan, yhä enemmän maahanmuuttajia töihin ja leikkaamalla etuuksia ja eläkkeitä.¹⁷⁹ Hajoita ja hallitse tekniikka toimi myös Yhdysvalloissa hyvin, koska työntekijät eivät olleet, tai heidän ei ollut kommunismin pelossa annettu, samalla tavalla muodostaa liitoja kuin eurooppalaisten kollegoidensa.

Carlin jatkaa *Jammin' in New York'*ssa huomioitaan sodasta toteamalla, että ainoa maa, jota Yhdysvallat on pommittanut ja jossa asuu valkoihoisia ihmisiä, on Saksa, koska he yrittivät viedä maailman hallinnan Yhdysvalloilta.¹⁸⁰ Carlin esittää asiansa tässä niin hurmoksellisesti ja tuomitsematta, että on helppoa olla huomaamatta hänen sarkasmiaan ja hänen mielipiteitään voisi luulla aidosti nationalistisiksi. Onneksi Carlin kuitenkin jatkaa esittäen omat mielipiteensä selkeämmin.

Now you might be noticing that I don't feel about that war the way we were told, we were supposed to feel about that war, the way we were ordered and instructed by the United States government to feel about that war. See my mind doesn't work that way. I got this real moron thing I do, its called thinking and I'm not a really good American, because I like to form my own opinions. ... I have certain rules I live by. My first rule: I don't believe anything the government tells me. Nothing. Zero. ... So I don't listen to them, I don't really believe in my country and I got to tell you folks, I don't get all choked up about yellow ribbons and American

¹⁷⁸ Carlin 1992, *Jammin' in New York*.

¹⁷⁹ Cantor 1998, 430.

¹⁸⁰ Carlin 1992, *Jammin' in New York*.

*flags. I consider, I consider them to be symbols and I leave symbols to the symbol minded.*¹⁸¹

Carlinin komiikka, kuten esimerkeistään helposti on huomattavissa, muodostui tässä vaiheessa pitkistä, hänen mielipiteitään esittävistä puheenvuoroista, joissa itse huumori oli saatettu säästää aivan viimeisiin lauseisiin. Jatkaessaan sodan käsittelyä hän ottaa esille kannan, jonka mukaan sodankäynti johtuu miehistä, ja heidän heikosta itsetunnostaan. Juuri miessukupuoli saa muutenkin Carlinilta kritiikkiä osakseen. Käsitellessään uskontoa ja Jumalan olemassa oloa vuoden 1999 HBO Spesiaalissaan, Carlin toteaa, että jos Jumala on olemassa, täytyy hänen olla mies, sillä nainen ei ikinä olisi päästänyt asioita sellaiseen pisteeseen missä maailma nyt on.¹⁸² Myös vuonna 2004 ilmestynyt kirja *When will Jesus bring the pork chops?* sisältää osion nimeltä *Guys and Dolls, part 2*, jossa hän syyttää miehiä oikeastaan kaikista maailman ongelmista.¹⁸³

Carlinin tyylin muuttuminen 1990-luvun alussa heijastelee mielestäni samalla tavalla maan yleistä ilmapiiriä, kuin populaarimusiikin muuttuminenkin. Vuosikymmenen vaihteessa Yhdysvaltojen talouden kehitys hidastui, budjettivaje kasvoi ja työpaikat katosivat ulkomaille halvemman tuotannon perässä.¹⁸⁴ 1980-luvun iloiset neonvärit ja tanssittava syntetisaattoripoppi alkoivat tehdä tilaa flanellipaidoille ja rikkinäisille farkuille. Seattlesta lähtenyt grunge-aalto pyyhkäisi yli koko maan ja yhtyeet kuten Pearl Jam, Alice In Chains, Soundgarden ja Nirvana houkuttelivat nuorisoa välinpitämättömyyden ja kapinan tielle. Tätä muutosta vasten on helpompi ymmärtää miten hyvin Carlinin huumorin muuttuminen kuvastaa kansakunnan mielenliikkeitä. 80-luvun hedonismi ja ahneus synnyttivät vastakulttuurin, jossa perinteiset amerikkalaiset ihanteet työnnettiin tylästi roskakoriin.¹⁸⁵

¹⁸¹ Carlin 1992, Jammin' in New York.

¹⁸² Carlin 1999, You Are All Diseased.

¹⁸³ Carlin 2004, 30 – 33.

¹⁸⁴ Chafe 2009, 264.

¹⁸⁵ Moore 2009, 153.

3.2 Vihainen vanha mies

1990-luvun puolivälin jälkeen Carlin hyökkää yhä kiivaammin amerikkalaisia arvoja ja normeja vastaan. Vuonna 1996 taltioitu *Back in town* ja vuoden 1999 *You are all diseased* eivät enää liiemmästi tarjoile Carlinille ennen niin ominaisia sanaleikkejä ja havaintoja jokapäiväisistä pikkuasioista. 1990-luvun loppupuolen Carlin hyökkää politiikkaa, uskontoa, yksilöä ja yhteiskuntaa vastaan sellaisella voimalla, että esitys alkaa muistuttaa komediashow'n sijaan poliittista tai uskonnollista puhetilaisuutta, eikä kritiikin kohteena enää selvästi ole yksittäiset tapahtumat tai yksilöt, vaan laajemmat kokonaisuudet ja kulttuuri-ilmiöt. Carlinin materiaalin muuttumista on selitetty hänen vaimonsa Brendan, jonka kanssa George ehti olla naimisissa 36 vuotta, kuoleamalla vuonna 1997. Muutos on kuitenkin alkanut selvästi jo aikaisemmin, kuten vuoden 1996 esityksestä on huomattavissa ja vaikka vaimon kuoleamalla on varmasti ollut vaikutus koomikkoon, ei sitä voida pitää pääasiallisena syynä muutokseen.

Vuoden 1996 *Back in town* on jo lähes tauotonta Carlinin kritiikkiä yhdysvaltalaista yhteiskuntaa ja sen ilmiöitä kohtaan. Ensimmäisenä tulilinjalle joutuu Yhdysvalloissa edelleen vellonut abortti-keskustelu ja erityisesti konservatiivisten kristittyjen tekopyhä suhtautuminen aborttiin, kuolemantuomioon ja tätä kautta käsitykseen elämän pyhydestä.

Boy, these conservatives are really something, aren't they? They're all in favor of the unborn. They will do anything for the unborn. But once you're born, you're on your own. Pro-life conservatives are obsessed with the fetus from conception to nine months. After that, they don't want to know about you. They don't want to hear from you. No nothing. No neonatal care, no day care, no head start, no school lunch, no food stamps, no welfare, no nothing. If you're preborn, you're fine; if you're preschool, you're fucked. Conservatives don't give a shit about you until you reach 'military age'. Then they think you are just fine. Just what they've been looking for. Conservatives want live babies so they can raise them to be dead soldiers. Pro-life... pro-life... These people aren't pro-life, they're

*killing doctors! What kind of pro-life is that?*¹⁸⁶

Tilastojen mukaan aborttia vastustavat aktivistit olivat vuosina 1977 – 2005 vastuussa muun muassa 365 tappouhkauksesta, 41 pommi-iskusta, 173 tuhopoltosta, 3 kidnappauksesta, 17 murhayrityksestä, 7 murhasta, 1169 vahingonteosta ja 655 pernaruttouhkauksesta. Seitsemästä murhasta viisi ajoittuu vuosiin 1993 – 1994.¹⁸⁷ Näitä tilastoja vasten on helppo ymmärtää mistä Carlin vihansa abortin vastustajia kohtaan ammentaa. Samalla hän muistuttaa, että samat ihmiset jotka abortti-keskustelussa puhuvat ihmiselämän pyhydestä, kannattavat kuolemantuomioita. Aborttikeskustelun lisäksi kysymys kuolemantuomiosta on jatkunut Yhdysvalloissa pitkään. Carlin, omaan synkkään ja ironiseen sävyynsä, toteaa kuolemantuomiota käytettävän Yhdysvalloissa aivan liian vähän ja pelotteena aivan väärille ihmisille. Huumediilerit eivät pelkää kuolemaa, koska se on niin läheisesti läsnä heidän jokapäiväisessä elämässä, toisin kuin valkoisten, keskiluokkaisten konservatiivipankkiirien elämässä, jotka pesevät huumerahoja. Hänideoi televisioituista teloituksista, joista saadaan valtiolle rahaa budjetin tasapainottamiseen mainonnan ja vedonlyönnin kautta.

*I honestly believe that if you make the death penalty a little more entertaining and learn to market it correctly, you just might be able to raise enough money to balance the stupid fucking budget!! Balance the stupid fucking budget!!*¹⁸⁸

Kyselyiden mukaan amerikkalaiset haluavat tasapainoisen valtion budjetin ja he kannattavat kuolemantuomiota, joten Carlin ehdottaakin että amerikkalaiset ne saavat, sillä hänen mukaansa ”*even in a fake democracy, people ought to get what they want once in a while. Just to feed this illusion that they're really in charge*”.¹⁸⁹ Carlinin kritiikki ja inho amerikkalaista kulttuuria kohtaan vaikuttaa voimistuneen hyvin voimakkaasti alle kymmenessä vuodessa. Koomikko joka vielä 1981 jaksoi hyvän tahtoisesti ja hillitysti *Stuff*-sketsissään irvailla ihmisten materialismille, käyttää

¹⁸⁶ Carlin 1996, Back in Town

¹⁸⁷ Doan 2007, 109 – 111.

¹⁸⁸ Carlin 1996, Back in Town.

¹⁸⁹ Carlin 1996, Back in Town.

nyt paljon säädyttömämpää kieltä, voimakkaampia eleitä ja ilmeitä ja on vaihtanut vuoden -81 minä muotoisen kerronnan monikon 2. ja 3. persoonaan.

Kuolemantuomion kritiikkiin Carlin liittää uskonto-, mainonta- ja mediakritiikkiä ideoidessaan erilaisia teloitustapoja ja sopivia sponsoreita niille. Hän jatkaa tästä edelleen televisioviihteen maailmassa ja ideoi toisenlaista tv-sarjaa, jossa säästetään vankiloihin kuluvia varoja. Ohjelmassa aidattaisiin neljä osavaltiota joista jokaiseen sijoitettaisiin yksi ryhmä rikollisiksi luokiteltavia ihmisiä; väkivalta- ja seksuaalirikolliset, alkoholistit ja huumeriippuvaiset, sekä muille ihmisille vaaralliset mielipuolet ja hullut. Tämänkin sarjan ideana on sponsoritulojen avulla kerätä rahaa budjettivajeen korjaamiseen.

Noin esityksen puolivälissä hän keventää otettaan pieruhumorilla ja kiinnittämällä huomionsa, hänelle ennen niin tyypilliseen tapaan, englannin kieleen. Tämä osio esityksestä kestää kuitenkin vain reilut 10 minuuttia ja seuraavan osion Carlin nimeääkin *vapaasti virtaavaksi vihamielisyydeksi*, jossa hän aikoo ottaa esille 24 vähäisempää kulttuuri-ilmiötä joihin hän on kyllästynyt. Näiden ilmiöiden joukosta löytyvät muiden muassa pullovesi-ilmiö, Mikki Hiiren syntymäpäivän ilmoittaminen uutisissa, videokameroiden yleistyminen ja 'bad hair day'.

“Bad hair day”: *Where did this shit come from? What a superficial culture. Put on a hat and go to work, you shallow cunt! ... Custer? He had a really bad hair day. But he had it coming, that blond, blue-eyed criminal fuck...*¹⁹⁰

Syylisiksi Carlin esittää näiden kulttuuririkosten, kuten hän niitä nimittää, olemassa ololle niin sanottua baby boomers -sukupolvea. Vuosina 1946 – 1964 syntynyt ikäpolvi, noin 76 miljoonaa amerikkalaista, on vaikuttanut voimakkaasti perinteisiin sosiaalisiin arvoihin, uskomuksiin ja instituutioihin, mutta myös markkinat ovat mukautuneet heidän tarpeidensa ja mieltymystensä mukaisiksi.¹⁹¹ Suuri ikäluokka, joka tottui

¹⁹⁰ Carlin 1996, Back in Town.

¹⁹¹ Mellor & Rehr 2005, ix.

korkeaan elämäntasoon nuoruudessaan saa Carlinin varauksettoman ryöpytyksen niskaansa. Carlin pauhaa miten tämä tietty sukupolvi sai kaiken mitä tarjolla oli ja he ottivat myös kaiken: seksin, huumeet ja rock 'n' rollin ja elivät kapinallisen mutta turvatun nuoruuden. Nyt keski-ään saavutettuaan sama sukupolvi itkee kadotetun nuoruuden ja taloudellisen turvallisuuden perään ja ovat muuttuneet ahneiksi ja itsekkäiksi.

Something else I'm a little tired of hearing about, the Baby Boomers—whiny, narcissistic, self-indulgent people with a simple philosophy: "Gimme it, It's mine!" ... They're cold, bloodless people. It's in their slogans, it's in their rhetoric: "No pain, no gain." "Just do it." "Life is short, play hard." "Shit happens, deal with it" "Get a life." ... And the worst of it is, the rest of us have to watch these commercials on TV for Levi's loose-fitting jeans and fat-ass Docker pants because these degenerate, yuppie, Boomer cocksuckers couldn't keep their hands off the croissants and the Häagen-Dasz, and their big fat asses have spread all over and they have to wear fat-ass Docker pants. Fuck these Boomers, fuck these yuppies ... and fuck everybody, now that I think of it.¹⁹²

1950-luvulla lisääntynyt materiaallinen vauraus ja ikäluokan suuri koko varmasti ovat olleet vaikuttamassa sosiaalisiin muutoksiin ja sitä kautta ihmisten suhtautumiseen. Lapsena omaksuttu korkea elintaso, on helppo unohtaa kapinallisina, vastakulttuurin syntyyn ajoittuneina nuoruusvuosina. Kapinan laannuttua ja ikäluokan tultua aikuisikään, tuon saman elintason saavuttamiseksi on täytynyt talouden laskusuhdanteesta ja valtavasta työikäisten ihmisten määrästä johtuen, taistella kovemmin, mikä mahdollisesti näkyy Carlinin esille ottamina kovempina arvoina.

Vuosi 1996 päättyi Yhdysvalloissa presidentinvaaliin, jossa vastakkain olivat istuva presidentti Bill Clinton ja hänen republikaanivastustajansa Robert Dole. Carlin tuntuu sivuuttavansa koko tulevan suurtaapahtuman mutta ottaa sen kuitenkin nopeasti esille esityksensä lopussa ja kyseenalaistaa saman tien koko Yhdysvaltojen perustavimman instituution - edustuksellisen demokratian.

¹⁹² Carlin 1996, Back in Town.

Now there's one thing you might have noticed I don't complain about: politicians. Everybody complains about politicians. Everybody says they suck. Well, where do people think these politicians come from? They don't fall out of the sky. They don't pass through a membrane from another reality. They come from American parents and American families, American homes, American schools, American churches, American businesses and American universities, and they are elected by American citizens. This is the best we can do folks. This is what we have to offer. It's what our system produces: Garbage in, garbage out.¹⁹³

Carlin asettaa kerralla koko yhdysvaltalaisen yhteiskuntajärjestyksen teloituskomppanian eteen; kirkot, koulut, yritykset, yliopistot ja jokainen yhdysvaltalainen perhe on hänen mukaansa vastuussa. Mutta silti, instituutioita suurempi vastuu on kuitenkin yksilöllä.

If you have selfish, ignorant citizens... if you have selfish, ignorant citizens, you're going to get selfish, ignorant leaders. Term limits ain't going to do any good; you're just going to end up with a brand new bunch of selfish, ignorant Americans. So maybe, maybe, maybe, it's not the politicians who suck. Maybe something else sucks around here... like, the public. Yeah, the public sucks. There's a nice campaign slogan for somebody: 'The Public Sucks. Fuck Hope, fuck hope.'¹⁹⁴

Carlinin henkilökohtainen kapinointi erilaisia määrääviä tahoja vastaan, kuten koulua, armeijaa ja lakia vastaan, ei mielestäni millään tavalla ole muuttunut hänen uransa aikana. Kapina selittyy ehkä helpoimmin hänen omalla lapsuudellaan ja auktoriteettina toimineen isän poissaololla. Ainoastaan kapinan esiintymistapaan on mahdollisesti vaikuttanut yhteiskunnalliset muutokset ja iän mukana lisääntynyt näkemys kokonaisuudesta, jonka Yhdysvaltojen henkinen ja kulttuurillinen yhteiskunta muodostaa.

¹⁹³ Carlin 1996, Back in Town.

¹⁹⁴ Carlin 1996, Back in Town.

Vuosituhanen viimeisen HBO esityksensä 1999 Carlin nimesi hyvin esityksensä perimmäistä sanomaa kuvaavaksi. *You are all diseased* jatkaa siitä mihin *Back in Town* jäi, Yhdysvaltalaisen kulttuurin kokonaisvaltaiseen halveksuntaan. Vaikka Carlin yleistää, syyttää ja halveksuu yleisö kuitenkin pitää häntä edelleen hauskana, vaikka ajoittain yleisön joukosta kuuluukin vastaväitteitä hänen mielipiteilleen ja tosinaan jopa hyvin vihamielistä haistattelua. On kuitenkin oletettavaa, että koska yleisö esityksissä on niin suuri, hukkuvat eriävät mielipiteet monesti enemmistön reaktioiden alle ja huumorin sosiaalinen luonne saa ihmiset nauramaan vaikka henkilökohtaisella tasolla he eivät koomikon näkemyksiä allekirjoitakaan.

*I don't have pet peeves, I have major psychotic fucking hatreds!*¹⁹⁵

Yhdysvaltojen kokemat terrori-iskut vuosina 1993 – 1998 olivat tiukentaneet lentokenttien turvajärjestelyjä ja tähän Carlinkin kiinnittää huomionsa alussa. Hän ei kuitenkaan pidä terrorismia vakavasti otettavana uhkana, vaan näkee lisääntyneen valvonnan keinona rajoittaa yksilöiden henkilökohtaista vapautta, jonka hintana on vain illuusio turvallisuudesta. Ylikorostettu turvallisuuden tavoittelu ilmenee myös siinä, miten amerikkalaiset suhtautuvat Carlinin mielestä puhtauteen ja erilaisiin taudinaiheuttajiin. Muutenkin yhdysvaltalaiset ovat muuttuneet Carlinin mielestä ylivarovaisiksi ja kulttuurista ja ihmisten elämästä yritetään turhaan hioa kaikki särmät pois. Esimerkkinä mieskuvan muuttumisesta hän mainitsee Harley Davidson teemaravintolat ja yleistyneen moottoripyöräharrastuksen, josta kaikki kapinalliset elementit on riisuttu pois. Lisäksi hän hyökkää voimakkaasti lastenpalvontaa vastaan, kuten hän itse ilmiön nimeää. Kokonaisuudessa *You are all diseased* ei kuitenkaan tuo mitään kovinkaan uutta ja tuoretta esille yhteiskunnallisen kritiikin osalta. Se ei nivoudu aikaansa yhtä selvästi kuin aikaisemmat esitykset, eikä Carlin nosta siinä juurikaan esille uusia teemoja. Perustavimmat hänen ajamansa ajatukset kuitenkin seuraavat vuosien aikana punottua punaista lankaa; yksilönvapaus, kriittinen ajattelu ja massojen hallinta eri keinoin.

Aloitettuaan esityksen listaamalla asioita, joita hän vihaa, lopettaa Carlin kertomalla kuinka täynnä niin sanotusti hevon paskaa maa hänen mielestään on. Yhdysvaltojen

¹⁹⁵ Carlin 1999, *You Are All Diseased*.

perustaminen jo itsessään oli täysin kaksinaismoralistinen tapahtuma, jossa orjia omistavat valkoiset miehet halusivat olla vapaita ja puhuivat yhtäläisistä oikeuksista kaikkien, paitsi orjien, mustien, intiaanien ja naisten kesken. Carlinin amerikkalainen yhteiskunta on niin riippuvainen valehtelusta, kaksinaismoralismista ja välinpitämättömyydestä, että rehellisyys voisi murentaa koko amerikkalaisen järjestelmän. Poliittikka, talous ja erityisesti uskonto perustuu hänen mukaansa ihmisten harhauttamiseen.

Religion easily has the greatest bullshit story ever told. Think about it, religion has actually convinced people that there's an invisible man, living in the sky. Who watches every thing you do, every minute of every day. And the invisible man has a special list of ten things he does not want you to do. And if you do any of these ten things, he has a special place full of fire and smoke and burning and torture and anguish where he will send you to live and suffer and burn and choke and scream and cry for ever and ever 'til the end of time. But he loves you. He loves you. He loves you. AND HE NEEDS MONEY! ... Religion takes in billions of dollars, they pay no taxes, and they always need a little more.¹⁹⁶

Carlinin uskonnon kritiikki kiteytyy parhaiten juuri vuoden 1999 esityksen lopussa. Hän paljastaa todella yrittäneensä uskoa Jumalaan ja täytyy muistaa Carlinin sukujuurien olevan katolisessa Irlannissa, joten uskonnon vaikutus ihmisten elämään oli hänelle varmasti tuttua henkilökohtaisten kokemusten kautta. Carlinin kriittisyyttä voidaan muutenkin selittää paljon hänen henkilökohtaisella elämäkokemuksellaan. Samalla kuitenkin amerikkalaisen yhteiskunnan ja kulttuurin muutos heijastuu hänen materiaalistaan ja kuvastaa myös hyvin näitä ilmiöitä. Jopa Carlinin oma asenne ja mielipiteet tuovat esille sen, millä tavalla amerikkalaisten suhtautuminen yhteiskunnallisiin ilmiöihin muuttui kahden vuosikymmenen aikana.

Carlin muistuttaa hyvin paljon Hicksiä puhuessaan henkilökohtaisesta valinnanvapaudesta, myös hän lähestyy klassisen liberalismiin ihanteita. Tässä mielessä sekä Carlin, että Hicks katsovat menneeseen, Amerikan Yhdysvaltojen perustamisen

¹⁹⁶ Carlin 1999, You Are All Diseased.

aikoihin ja niihin ihanteisiin, joiden innoittamana maa irtautui Isosta-Britanniasta. Carlin kuitenkin näyttäisi osoittavan halveksuntansa ihmisten elämää rajoittavan hallinnon suuntaan hyvin samalla tavalla, kuin 1990-luvun grunge-aallon alle jääneet nuoret: aktiivisella yhteiskunnan ulkopuolelle jättäytymisellä protestoitiin passiivisesti. Carlin vie irtautumisensa kuitenkin vielä tätä pidemmälle ja irtisanoutuu koko ihmiskunnasta. Carlin ei kuitenkaan pidä hallitusta pääsyllisenä ihmisen vapaudenriistolle vaan katsoo tilanteen jo edenneen niin pitkälle, että Yhdysvaltojen hallituskin on vain väline jyllääville markkinavoimille, jotka pitelevät naruja käsissään. Kun huomioidaan amerikkalaisen hyvinvointiyhteiskunnan alasajo ja palveluiden vapauttaminen markkinoille, ei tätä näkemystä ole kovin vaikea ymmärtää. Carlinin ei kuitenkaan ehdota parempaa järjestystä asioille, eikä hänen perustavanlaatuinen yhteiskunnallinen kritiikkinsä ja tietoinen jättäytymisensä politiikan ulkopuolelle, ainakaan helpota carlinilaisen Amerikan rekonstruktiossa.

Johtopäätökset

Toisen maailmansodan luoma yhtenäisyys ja taloudellinen kukoistus Yhdysvalloissa katosivat 1960- ja 70-lukujen mullistuksissa. Yritykset talouden elvyttämiseksi ja kansakunnan eheyttämiseksi kumpusivat 1980-luvulla perinteisistä arvoista ja vapaamman talouden luomisesta. Kansalaisyhteiskunnan luomien rajalinjojen purkaminen ei kuitenkaan onnistunut kulttuurillisten vaikutteiden yhä vain lisääntyessä viestinnän tehostumisen ansiosta ja entisestään kasvaneen maahanmuuton takia. Lisäksi poliittiset muutokset Yhdysvaltojen kaltaisessa suuressa liittovaltiossa ovat hitaita, eikä niiden avulla kyetty reagoimaan tarpeeksi nopeasti yhä kiihtyvämmässä rytmisessä tapahtuviin talouden ja yhteiskunnan muutoksiin. Taloudellisen epävarmuuden luoma kova kilpailu työpaikoista ja toimeentulosta, sekä henkilökohtaisen menestyksen ihailu yhdistettynä valtion vähenevään rooliin kansalaistensa huolenpidosta olivat omiaan lisäämään yhtenäisen amerikkalaisuuden illuusiota. Joku saattaisi sanoa, että Yhdysvallat on liian suuri ja liian monikulttuurinen pystyäkseen toimimaan tehokkaasti kansakuntana. Kuitenkin tuo kulttuurillinen sulatusuuni toimii jollakin tavalla ja onnistui selviytymään voittajana kylmästä sodasta ja ainakin hetkeksi saavuttamaan ehdottoman johtoaseman maailman valtioiden joukossa niin kulttuurin kuin taloudenkin alalla. Nähtäväksi jää kykeneekö se tulevaisuudessa vastaamaan muun maailman sille asettamaan haasteeseen, tai onnistuuko se säilyttämään riittävän sisäisen eheyden kulttuurien puristuksessa.

1980- ja 1990-luvuilla Bill Hicks ja George Carlin ottivat kriittisesti kantaa kotimaansa tilaan ja siihen suuntaan mihin maa heidän mielestään oli ajautunut. Kumpikin koomikko lähti liikkeelle yksilön vapaudesta ohjata omaa elämäänsä, joka sinällään on periamerikkalaista mutta eivät pitäneet siitä suunnasta mihin keskiverto amerikkalainen elämäänsä halusi ohjata, tai mihin suuntaan sitä heidän tietämättään ohjattiin. Muita yhtäläisyyksiä miesten välillä ovat perimmäisten amerikkalaisten arvojen, järjestäytyneen hallinnon ja ihmiskunnan olemassa olon oikeutuksen kyseenalaistaminen. Molemmat herrat olivat lähtöisin yhteisöstä, jossa kristityillä uskolla oli hyvin voimakas asema, mikä mielestäni antoi heille kummallekin hyvät lähtökohdat kritisoida yhteiskunnan järjestäytyneitä uskontoja. Carlin kääntyi kritiikissään ateismin puoleen, Hicks taas henkilökohtaiseen spiritualistiseen näkemykseensä. Ehkä juuri näistä maailmankuvien eroista johtuen Carlin, joka eli

suhteellisen pitkän ja jokseenkin tavanomaisemman elämän kuin Hicks, halusi irtisanoa itsensä irti koko ihmiskunnan käsitteestä ja seurata vain sivusta sen säntäilyä kohti kuilun reunaa. Hicks taas osaltaan halusi pelastaa ihmiset tuolta kuilulta ja saada heidät huomaamaan yhteyden, mikä hänen filosofiansa mukaan, vaikuttaa kaiken elävän ja olevan taustalla.

Vaikka Carlinin ja Hicksin taustat ja urat eroavat selvästi toisistaan voidaan väittää tutkittavan ajanjakson vaikuttaneen heidän esiintymisiinsä ja kritiikkiinsä hyvin samalla tavalla. Kun Hicksin lyhyt ura vasta otti ensiaskeleitaan, oli Carlin jo tunnustettu ja pidetty koomikko. Juuri tästä syystä varmasti Carlinin uran loppupuolen voimakkaan kriittiset näkemykset ja hänen materiaalinsa oli helpompi suuren yleisön ottaa vastaan, kun taas Hicks tuli suuren yleisön eteen uutena, hieman erilaista komiikkaa tekevänä kasvona. Stand up komedian suosion kasvoi rajusti 1980-luvulla. Stand up -clubien ja sen saaman televisionäkyvyyden ansiosta, alalle tuli paljon yrittäjiä ja sen luonne muuttui tätä kautta. Yhdysvaltojen taloudellisen kilpailukyvyyn tukitoimet ja markkinatalouden vapaampi rooli tekivät kulttuurista kaupallisempaa ja entisestään viihteellisempää. Tämä vaikutti myös stand upin piirissä käsiteltäviin teemoihin. Vastavuoroisesti kuitenkin kevyemmän komiikan rinnalle nousi niin sanottuja shokkikoomikoita, jotka pyrkivät joko rajun kielenkäytön tai yleisesti hyväksytyjen arvojen kyseenalaistamisella saamaan yleisön huomion. Shokkikomiikassa stereotyyppit ja kärjistäminen toimivat korostetussa asemassa ja osaltaan myös Carlin ja Hicks voidaan jollakin tasolla katsoa lukeutuvan tähän joukkoon.

Merkittäväksi vuodeksi kritiikin esittämisen kannalta, nousi 1988 jolloin selvästi on havaittavissa muutos molempien käsiteltyjen koomikoiden materiaalissa. Kaksi kautta republikaanipresidentti Reaganin johdossa olivat selvästi saaneet aikaan muutoksen, joka ei Carlinin tai Hicksin mielestä ollut toivottava. Hicksin kohdalla osasyynä muutokseen voidaan kuitenkin hyvin todennäköisesti pitää myös hänen henkilökohtaista kehittymistään alalla, hänen ”oman äänensä löytymistä”, sillä hän ei kuitenkaan ollut vielä edes kolmeakymmentä. Hicks alkoi 80-luvun lopulla rakentaa esityksissään kuvaa taloudellista ja kaupallista valtaa pitävien tahojen pyrkimyksistä massamedian avulla ohjailla amerikkalaisten elämää suuntaan, jossa he eivät enää ole itsenäisesti päätöksiä tekeviä, kriittisesti ajattelevia yksilöitä, vaan kulutuskoneiston osasia. Tähän suureen ”salaliittoon” Hicks pohjasikin oikeastaan koko kriittisen materiaalinsa Carlinin

esittäessä taas ilmiöt enemmän irrallisina. Näkemuseron taustalla voidaan vaikuttavana tekijänä pitää herrojen henkilökohtaisten maailmankuvien eroja.

Yhdysvaltojen hallinnon ja politiikan kritiikin lähtökohta on molemmilla samanlainen: Hallitus ei kykene tai halua ajaa kansan parasta, vaan toimii täysin kapean taloudellisen eliitin etujen mukaisesti. 1980-luvulta lähtien taloudelliset etujärjestöt ovatkin pyrkineet yhä voimakkaampaan rooliin poliittisessa päätöksenteossa. Kansalaisten harhauttamisessa tärkeimmiksi työkaluiksi Carlin ja Hicks nimeävät median ja sen käyttämän kielen. Poliittisissa ja yhteiskunnallisissa asioissa kielen muokkaamisella saadaan peitettyä asioiden todellinen luonne ja median tarjoaman viihteen avulla vaikutetaan ihmisten arvoihin ja kiinnitetään huomio pois tärkeistä asioista. Tutkitun ajanjakson tärkeimpiä poliittisia teemojen käsittely jää kuitenkin mielestäni yllättävänkin vähälle. Toki Reaganin hallinnon toimien vaikutus amerikkalaisten elämään yleisesti ja sen ryvettyminen Iran-contra –skandaalissa tulevat esille, kuten Bushin kauden Persianlahdensota ja Clintonin seksiskandaali, mutta pääasiassa kritiikki kohdistuu hallintotapaan. Tietenkin voidaan kyseenalaistaa se, kuinka mielenkiintoisena suuri yleisö olisi pitänyt yksittäisen lakiesityksen käsittelyä, kuten vaikkapa Clintonin pyrkimyksiä uudistaa terveydenhuoltoa. Ymmärrettävää on myös, että jos koko systeemi on lähtökohtaisesti rakennettu väärin, näyttäytyy sen yksittäisten osien toiminnan kritisointi täysin tarpeettomalta. Hicks piti kaikkia hallituksia valehtelijoina ja Carlin oli irrotanut itsensä politiikasta ja äänestämisestä pitäen sitä hyödyttömänä nukketeatterina.

Poliittista kritiikkiä merkittävämmäksi aineistosta nousi tavallisen amerikkalaisen kritiikki. Amerikkalainen yhteiskunta ja ihmiset jotka sen muodostavat, ovat poliittisen päätöksenteon perusta ja heidän käyttäytymisensä ja kulutustottumuksensa mahdollistavat talouden muutokset ja kehittymisen. Siinä mielessä yksilöön kohdistuva kritiikki on perusteltua, että molemmat koomikot alleviivaavat esityksissään yksilön oikeuksia ja vapauksia, mutta vastavuoroisesti sitten vaativat yksilöiltä vastuuta teoistaan. Carlinin toteamus, että jos kansalaiset ovat välipitämättömiä ja itsekkäitä, ovat johtajatkin, tai esimerkiksi Hicksin kritiikki populaarimusiikista, joka päättyy kysymykseen, ”Who buys this shit?”¹⁹⁷, palauttaa vastuun aina loppujen lopuksi

¹⁹⁷ Hicks 1989, Sane Man.

yksilölle. Se mihin suuntaan amerikkalainen yhteiskunta sitten onkin menossa, johtuu siitä että amerikkalaiset antavat sen sinne mennä. Perusteltua olisikin ehkä kysyä oliko median, valtiovallan ja markkinoiden toiminnassa jotakin sellaista, millä tietoisesti pyrittiin vaikuttamaan ihmisten toimintaan kansakunnan eheyttämiseksi? Kun poliittiset, taloudelliset ja sosiaaliset erot murensivat maan sisäistä eheyttä, oliko näiden teemojen peittely kuluttamisen ja viihteen keinoin tapa yrittää saada amerikkalaiset unohtamaan ne?

Yleisö löysi tiensä Carlinin ja Hicksin esityksiin ja tästä voidaan päätellä, että heidän kritiikkinsä kosketti jollain tavalla amerikkalaisia. Carlinin onnistui jossain määrin, todennäköisesti aikaisemman suosionsa takia, tässä Hicksiä paremmin ja Hicksin suosio hänen elinaikanaan oli suurempi Yhdysvaltojen ulkopuolella, erityisesti Isossa-Britanniassa. Kuoltuaan Hicks on kuitenkin saavuttanut jonkin asteisen kulttiaseman myös Yhdysvalloissa ja hänen vaikutustaan myöhemmässä stand up –komiikassa ei voida kieltää. Saavutettu suosio ja sen säilyminen aina tähän päivään asti kertoo siitä, että käsitellyt teemat koetaan kansan keskuudessa tärkeiksi ja huomionarvoisiksi. Vertailtaessa herrojen suosiota ja heidän saamaansa palautetta, voidaan kuitenkin päätellä, että Carlinin toteavampi ja välinpitämättömämpi tyyli sai paremman vastaanoton, kuin Hicksin saarnaavampi ja vaihtoehtoisia toimintamalleja tarjoava lähestyminen.

Amerikkalaisten tyytymättömyys yhteiskunnallisen kehityksen suunnasta ja omista vaikutusmahdollisuuksistaan ilmeni 1990-luvun alussa voimakkaasti myös Seattlesta kummunneen grungen muodossa. Yhteiskunnasta itsensä vieraannuttava, epäkaupallinen ja relativistinen alakulttuuri ja musiikki juontavat juurensa 1970-luvun punk-ilmiöön ja ilmentävät samaa turhautumista ja pessimismia mitä Carlin ja Hicks toivat esille esityksissään. Vaikuttaisi siis siltä, että tyytymättömät amerikkalaiset kokivat helpommaksi kulttuurillisen hajaannuksen keskellä, jättäytyä kokonaan yhteiskunnallisten asioiden ulkopuolelle, kuin alkaa lähestyä muutosta jostakin tietystä suunnasta. Kansalaisyhteiskunnan haavat ja kulttuurillinen hajanaisuus ajoivat mahdollisesti yhteiskunnan tilaan, jossa ihmiset olivat kyllästyneet yhteiskunnallisten muutosten ajamiseen ja jääneet eräänlaiseen ”älylliseen tyhjiöön”. Tähän kansalaisten flegmaattisuuteen Carlin ja erityisesti Hicks sitten ottivat voimakkaasti kantaa. Kulttuurin kaupallistuminen ja tarkoitukseton viihteellisyys oli mahdollista, koska

amerikkalaiset eivät kaivanneet yhteiskunnallisia, älyllisesti haastavia ohjelmia tai musiikkia. Poliittinen päätöksenteko menetti kansalaisten silmissä merkityksensä ja uskottavuutensa hallinnon rakenteesta johtuvalla hitaalla reagoinnilla ja ryvetyksellä erilaisissa skandaaleissa. Myös kylmän sodan päättyminen ja yhteisen vihollisen katoaminen vähensi tarvetta kiinteälle kotirintamalle, ennen kuin kansainvälinen terrorismi muodostui uudeksi ulkopoliittiseksi pelotteeksi. Lyhyt Persianlahden sota 1990-luvun alussa ei onnistunut keräämään amerikkalaisia yhteen, vaan näyttäytyi kriittisessä komediassakin pikemmin Yhdysvaltojen turhanpäiväisenä isotteluna.

LÄHDELUETTELO

I Painetut lähteet

Hicks, Bill 2004: *Love all the people: Letters, lyrics, routines*. Constable, Lontoo.

II Audiovisuaaliset lähteet

Carlin, George: *Carlin at Carnegie*, HBO 1983. DVD-tallenne. Yksityiskokoelma.

Carlin, George: *Carlin on Campus*, HBO 1984. DVD-tallenne. Yksityiskokoelma.

Carlin, George: *Playin' with Tour Head*, HBO 1986. DVD-tallenne. Yksityiskokoelma.

Carlin, George: *What Am I Doing in New Jersey*, HBO 1988. DVD-tallenne.

Yksityiskokoelma.

Carlin, George: *Doin' It Again*, HBO 1990. DVD-tallenne. Yksityiskokoelma.

Carlin, George: *Jammin' in New York*, HBO 1992. DVD-tallenne. Yksityiskokoelma.

Carlin, George: *Back in Town*, HBO 1996. DVD-tallenne. Yksityiskokoelma.

Carlin, George: *You Are All Diseased*, HBO 1999. DVD-tallenne. Yksityiskokoelma.

Carlin, George: *Brain Droppings* (äänikirja), Hyperion 1997. Yksityiskokoelma.

Cosby, Bill: *Himself*, Bill Cosby & Jemmin Inc. 1983. DVD-tallenne, yksityiskokoelma.

Cosby, Bill: *49*, 1987. DVD-tallenne, yksityiskokoelma.

Hicks, Bill: *Sane Man*, Sacred Cow Productions 1989. DVD-tallenne.

Yksityiskokoelma.

Hicks, Bill: *Bill Hicks Live: Satirist, Social Critic, Stand Up Comedian*, Rykodisc 2004.

DVD-tallenne. Sisältää esitykset: One Night Stand 1991, Relentless 1992, Revelations 1993.

Hicks, Bill: *Rant in e-minor*, Rykodisc 1997. Yksityiskokoelma.

Hicks, Bill: *Salvation*, Rykodisc 2005. Yksityiskokoelma.

Murphy, Eddie: *Delirious*, Eddie Murphy Productions 1983. DVD-tallenne, yksityiskokoelma.

III Sanakirjat ja hakuteokset

www.britannica.com

IV Tutkimuskirjallisuus

Abrams, Richard M.: *America Transformed : Sixty Years of Revolutionary Change, 1940-2000.*

Cambridge University Press, 2006

Bergson, Henri 2000: *Nauru : tutkimus komiikan merkityksestä.* Vuoden 2000 painos. Suomennos: Sanna Isto ja Marko Pasanen. Alkuperäinen teos: *Le rire* (1900). Lokeri-kirjat, Helsinki. 1994.

Blum, William 2002: *Roistovaltio : maailman ainoa supervaltia.* Suomentanut Jaakko Yli-Juonikas.

alkuperäinen teos: *Rogue state : a guide to the world's only superpower.* Satakko, Turku.

Booth, Kevin & Bertin, Michael 2005: *Bill Hicks: Agent of Evolution.* Harper Collins Entertainment.

Bremmer, Jan & Roodenburg, Herman 1997: *A cultural history of humor* ed. by Jan Bremmer & Herman Roodenburg. Polity Press, Cornwall.

Cantor, Norman F & Cantor, Mindy 1998 tai 1997: *American century : varieties of culture in modern times.* Harper Collins Publishers, New York.

Chafe, William H. 2009: *Rise and fall of the American century : United States from 1890-2009.*

Oxford University Press, New York.

Doan, Alesha E. 2007: *Opposition and Intimidation : The Abortion Wars and Strategies*

of Political Harassment. University of Michigan Press, Ann Arbor, MI, USA.

Dudden 1987,

American humor / Arthur Power Dudden, editor.

Julkaistu: New York : Oxford University Press, 1987.

Friedman & Friedman 1980

The United States in the 1980s / ed.: Peter Duignan, Alvin Rabushka.

Julkaistu: Stanford (Calif.) : Hoover Institution Press, 1980.

Artikkeli: Milton Friedman & Rose Friedman. The Tide is Turning.

Gribben, Alan 1987: "The importance of Mark Twain." *American Humor*. s. 24 – 49.

Edited by Dudden, Arthur P. Oxford University Press, Cary, NC, USA.

Haggins, Bambi 2007: *Laughing Mad : The Black Comic Persona in Post Soul America*.

Rutgers University Press, New Brunswick, NJ, USA.

Harvey, David 2008: *Uusliberalismin lyhyt historia*. Suomentanut Kaisa Koskinen.

alkuperäinen teos: A brief history of neoliberalism. Vastapaino, Tampere.

Kercher, Stephen E. 2006: *Revel with a Cause : Liberal Satire in Postwar America*.

University of Chicago Press, Chicago, IL, USA.

Levine, Paul & Pappasotiriou, Harry 2005: *America since 1945 : the American moment*.

Palgrave Macmillan, Basingstoke.

Limon, John 2000: *Stand-up Comedy in Theory, or, Abjection in America*. Duke

University Press, Durham.

Marc, David 1997: *Comic visions : television comedy and American culture*. 2. painos.

Blackwell, Malden.

Marciniak, Vwadek P. 2008: *Politics, Humor and the Counterculture : Laughter in the Age of Decay*. Peter Lang, New York, NY, USA.

Mintz, Lawrence E. 1988: *Humor in America : a research guide to genres and topics* / ed. by Lawrence E. Mintz. Greenwood Press, New York.

Mellor, M. Joanna & Rehr, Helen 2005: *Baby Boomers : Can My Eighties Be Like My Fifties?*. Springer Publishing Company, New York, NY, USA.

Moore, Ryan 2009: *Sells Like Teen Spirit : Music, Youth Culture, and Social Crisis*. New York University Press, New York, NY, USA.

Nye, David E. & Johansen, Thomas 2007: *The American century : a chronology and orientation (1900-2007)*. University Press of Southern Denmark, Odense.

Outhwaite, Paul 2003: *One Consciousness – An analysis of Bill Hicks' Comedy*. D M Productions.

Peterson, Russell L. 2008: *Strange Bedfellows : How Late-Night Comedy Turns Democracy into a Joke*. Rutgers University Press, New Brunswick, NJ, USA.

Raskin, Victor 2008: *Primer of Humor Research*. Mouton de Gruyter, Berlin.

Ruotsila, Markku 2008: *Yhdysvaltain kristillinen oikeisto*. Gaudeamus, Helsinki.

Sullivan, James 2010: *7 Dirty Words: The Life and Crimes of George Carlin*. Da Capo Press.

Tamminen Seppo 2000: *Kulttuurisukellus : kohteena Yhdysvallat*. Fintra, Helsinki.

The United States in the 1980s / ed.: Peter Duignan, Alvin Rabushka.
:Stanford (Calif.) : Hoover Institution Press, 1980.

Toikka, Markku & Vento, Maritta 2000: *Ala naurattaa! : stand up -komedian käsikirja*. Like, Helsinki.

True, Cynthia 2002: *American Scream: The Bill Hicks Story*. Pan Books.

Walker, Nancy A. 1998: What's *so funny: humor in american culture*. scholarly resources inc.

Weidenbaum, Murray L. 1980: "Government Power and Business Performance." *The United States in the 1980s*. s. / ed.: Peter Duignan, Alvin Rabushka. Julkaistu:Stanford (Calif.) : Hoover Institution Press, 1980.

Wenzel, John 2008: *Mock Stars : Indie Comedy and the Dangerously Funn*. Speck Press, Golden, CO, USA.

Wickberg, Daniel 1998: *The Senses of Humor: Self and Laughter in Modern America*, Cornell university press.

<http://www.gutenberg.org/cache/epub/5050/pg5050.html>

www.britannica.com

The Fairness in Broadcasting Act of 1987 <http://thomas.loc.gov/cgi-bin/bdquery/z?d100:HR01934:@@@D&summ2=m&> (5.11.2012)